

Dörre Tivadar rajza.

A KOLOZSVÁRI EV. REF. THEOLOGIAI FAKULTÁS ÚJ ÉPÜLETÉNEK UDVARA.

Szász Domokos az erdélyrészi első püspök, a ki már nem az öröklés jogán, hanem szabad választás útján emeltetett püspöki székebe, s a kinek hivatalba lépésekor a fejedelmi megerősítés régi joga aggodalom nélkül föléleszthető volt.

Szász Domokos püspökké léte előtt sokoldalú irodalmi munkássággal foglalkozott. A 60-as években a költészet terén is ismeretessé tette nevét. Költményei, melyek részint eredetiek, részint Béranger, Lamartine, Heine s mások válogatott műveinek fordításai voltak, a «Vasárnapi Ujság»-ban, a «Hölgyfutár»-ban és a «Korunk»-ban jelentek meg. De sokkal termékenyebb volt az egyházi és tudományos irodalom művelésében. Sok adatot gyűjtött az erdélyi egyházi szónoklat történetéhez. A gimnáziumi felsőbb osztályok számára írta, de a tudományos irodalomban is számot tesz «A valóság eszméjének története» (1868) című kétékötés munkája; szintén nagyobb munkái: «A romániai misszió története, tekintettel Czelder Márton működésére» (1870); «Az északamerikai Egyesült-Államok története» Laboulaye-től, melyet Huszár Imrével fordított, továbbá «Egy falat kenyér története» (franciából), stb. Sok czikk, tanulmány és emlékirat jelent meg tőle a protestáns egyházi irodalom fejlesztésére, az egyházi alkotmány rendezésére, az egyházpolitikai mozgalmakra, az emberbaráti intézetekre, stb. vonatkozólag. Nagy és nevezetes irodalmi vitákat folytatott a régi nagy-enedi theologiai akadémiának Kolozsvárra való áthelyezése tárgyában. Ezek mellett 1876 óta majdnem egy évtizeden át szerkesztette az «Erdélyi Protestáns Közlöny»-t. Nagy számmal jelentek meg tőle alkalmi és közönséges egyházi beszédek a Szász Károly és Fördös Lajos által szerkesztett «Papi Dolgozatok»-ban s a Szász Gerő által kiadott «Prédikatori Társ»-ban. Egyházi beszédeit általában szabad szellemű gondolkodás, nagy fölvilágosodottság, szép nyelv és szónoki erő jellemzi. Maga is jeles szónok lévén, írott beszédeiben is nagyon tudta alkalmazni a hatás eszközeit.

Életének utolsó két évtizedét egy nagyszabású eszme megvalósításának szentelte. Ezért küzdött ernyedetlenül, ezért tette ki magát néha

olyan támadásoknak, a melyeknek hasonló előkelő állású egyházi személyt talán soha sem értek. Ez az eszme a kolozsvári theologiai fakultás létesítése. Ennek érdekében indította azt a már fentebb is érintett megvalósítást, hogy a Bethlen Gábor fejedelemtől alapított gyulafehérvári, majd nagy-enedi ref. theologiai akadémia Kolozsvárra tényszerűen át, hol az egyetemmel kapcsolatba hoztatván, a református papnövendékek magasabb kiképzésben részesülhessenek s a nagyvárosi életben nagyobb általános műveltséget is szerezhessenek.

Az egyházkerület világi és egyházi vezérferfiái a hagyományhoz való ragaszkodásból sokáig makacsul ellenétek ezt a tervet és semmi szín alatt nem akarták megengedni, hogy a nagy-enedi «Bethlen-főiskola» alapítványait Kolozsvárra vigyék, a melyek nélkül pedig a fakultás akkor alig látszott létesíthetőnek. Mindezek azonban el nem tántorították tervétől a vasakarátú férfít, sőt arra serkentették, hogy még nagyobb kitartással küzdjön tovább s utóvégre is megteremtse azt az intézményt, mely a református papképzés színvonalát kétségkívül csak emelheti, s melynek alap gondolatát már báró Eötvös József is fölvetette a Kolozsvárt alapítani tervezett s ma már virágzó második egyetem előmunkálatai közé, méltányosnak találván, hogy, valamint a budapesti egyetemen van róm. katolikus theologia, úgy a kolozsvári egyetemen is legyen protestáns, vagy esetleg róm. katolikus és protestáns theologiai fakultás. Eötvös meghalván, ez a terv nem valósult meg; de a Szász Domokos törekvése nem maradt sikertelen. Az 1876-ban Nagy-Enyeden tartott egyházkerületi közgyűlés fölhatalmazta Szász Domokost, hogy, ha tud, gyűjtés útján teremtsen alapot a kolozsvári fakultás megteremtéséhez.

Szász Domokos nem ámitotta magát nagy reményekkel, de azért a gyűjtést megkezdte. Gróf Mikó Imre volt az első adakozó és példáját sokan követték ugyan, de az eredmény meg sem közelítette a szükségletet. Ekkor — már püspök korában — arra a zseniális, de egyszersmind merész pénzműveletről vállalkozott, a melyért annyi támadás érte, hogy a napi sajtó hónapokon át csak úgy visszhangzott

tőle. Ez a művelet pedig az volt, hogy kitartó erőfeszítéssel keresztyülvitte, hogy az erdélyrészi ref. egyházközösségek vagyona és pénzalapjai középponti kezelés alá adassanak. A mint ez megtörtént, Szász Domokos az egy millió forintot meghaladó pénzalapokat két ízben konvertálta s ezzel közel egy félmilliónyi nyereséget szerzett az egyházkerületnek, a mi aztán részben a tervezett theologiai fakultásra volt fordítható.

Küzdelmének és törekvéseinek fő tárgya, s kitartó munkásságának koronája, a ref. theologiai fakultás megvan 1895 ősze óta, mikor a saját új palotájában jól berendezett s bennlakással és olesó élelmézzel kapcsolatos intézetet föl is avatták dr. Wlassics Gyula vallás-és közoktatásügyi miniszter hivatalos jelenlétében, a ki módot nyújtott, hogy az intézet az egyetemmel kötelelke lépessen s növendékei a papi és tanári pályára az egyetem közreműködésével képezhessenek magukat.

A magyar református felekezet már ezt is nevezetes vívmányának tekintheti; bár a nagy czél igazán csak akkor lesz elérve, ha a kemény küzdelmek árán létesült fakultás előbb-később valóságos részesévé lehet a kolozsvári tudomány-egyetemnek.

A papképzés tökéletesítésére való törekvés azonban csak egyik oldala annak a folytonos tevékenységnek, melylyel Szász Domokos egyházkerületének minden egyes egyházát erősíteni igyekezett, főleg az eloláhosodás által fenyegetett vidékeken. Templomokat, paplakokat s iskolákat épített, vagy javított oly számban, hogy az a domború térkép, mely ide vágó munkásságának eredményeit az ezredévi kiállítás szemléltetőleg bemutatta, mindenkit bámulatra ragadott. E szerint püspökségének első tíz éve alatt nem kevesebb, mint 42 templomot avatott föl és összesen 637 egyházi és közművelődési célú építményt alkotott, vagy újjított meg, a mi az e végre fölhasználható eszközök fogyatékos voltához képest szinte mesés.

Sokat buzgólkodott a kisdenevelés érdekében is. Ő állította föl egyházközösségben az első gyermekkertet 1871-ben. Aztán társadalmi úton egy második, városi gyermekkert hozott létre, melyet 1874-ben gyermek-kertésznőket képző intézettel egészített ki. E buzgólkodásáért 1876-ban a németországi Fröbel-egyesület tiszteletbeli tagjává választotta. Ugyancsak ő volt egyik kezdeményezője és létrehozója a kolozsvári felsőbb leányiskolának. Tevékeny részt vett a fontos szerepre hivatott Erdélyi Közművelődési Egyesület megalakításában; folytonosan választmányi tagja, s utóbb haláláig alelnöke volt az erdélyi múzeum-egyesületnek s tagja és választmányi tagja több közérdekű társulatnak. Mélyen érdeklődött Kolozsvár városának emelkedése és minden ügye iránt. A városi képviselőnek 1867 óta folyvást választott tagja volt. Élete utolsó éveiben részt vett a törvényhozás munkásságában is, mint a főrendiháznak Pap Gábor halála óta hivatalból tagja.

Szeretreméltó modorával, nagy műveltségével s egyenes jellemével méltó népszerűségre tett szert úgy a kolozsvári, mint általában az erdélyrészi előkelő társaságban, mely mondhatni, felekezeti különbség nélkül nagyra becsülte erősen hazafias és szabadelvű gondolkodásmódjáért.

A 61 évet élt jeles főpap mint magánember és családfi is a kiválóbbak közé tartozott. Közel négy évtizeden át a legszebb egyetértésben s zavartalan családi boldogságban élt hozzá méltó feleségével, Nagy Ilonával, lapunk szerkesztőjének nővérével, ki most egyetlen fiával, ifj. Szász Károly volt orsz. képviselővel

együtt gyászolja halálát. De gyászolja nagy rokonsága is, melynek minden egyes tagjával s különösen testvéreivel utolsó lehelletéig a legbensőbb szeretetben élt.

Külsőjét tekintve, magas, hatalmas termetű férfi volt, telve erővel és életkedvvel. Az utóbbi években azonban többször háborgatták lélekzési bajok. Kevéssel ezelőtt vízkór támadta meg, a mely ellen hasztalan keresett gyógyulást a bel- és külföld legtekintélyesebb orvosainál. De azért szokott akaratérővel és kitartással végezte hivatalos teendőit. Még a múlt december hó elején is fönn járt Budapesten egyházkerületi ügyeiben. Azonban gyöngékedése miatt csakhamar hazá kellett sietnie, hol ágyba esett s nem is kelt föl többé.

Az elhunytá miatti gyászból nagy rész jut a «Vasárnapi Ujság»-nak nemcsak azért, mert a szerkesztővel a sógorságon kívül régi benső barátságban állott, hanem azért is, mert e lapnak évek során át buzgó munkatársa volt, itt adván közre költeményeinek java részét és számos társadalmi és ismeretterjesztő dolgozatát.

A jeles főpapot, kinek emlékét és érdemeit nemcsak egyháza, hanem a hazai közművelődés története is méltatással fogja megörökíteni, e hó 11-én, szerdán helyezték el örök nyugalomra a kolozsvári temetőben, hol a városi díszsírhelyet ajánlott föl számára, míg a fényes temetést, melyen a nagy számú rokonságon kívül a kolozsvári és erdélyrészi előkelőség kiválóan nagy számmal fejezte ki részvételét, az egyházkerület rendezte, a maga halottjának nyilvánítván felejtethetetlen püspökét. A gyászszertartást Antal Gábor dunántúli ref. püspök és a kolozsvári ref. theologiai fakultás több papi tanára végezte.

Áldás és tisztelet emlékére!

K. P.

SZÁSZ DOMOKOS RAVATALÁNÁL.

I.

Körülálljuk a koporsódat,
S beszélgetünk suttogva rólad
És — nem pártosodunk!
Szívünkben Rólad, — itt, hol állunk,
Egy végső zárlatot csinálunk.
S nagy egyetértőn zokogunk!!

II.

De Ő fekszik-e valóban,
E nyugodalmas koporsóban?
Ha Ő: — én várom, hogy felül,
Megmozdul ajka és leszóll ránk:
«Munkára, tette! Mennyi vár ránk!
Mit álltok itten télenél?!»

Szabolcska Mihály.

TEMLOMBAN.

Emlékszem rátok, szürke, szent falak,
Ki évek múlva itt vagyok megint.
Ott van a szószék; fent az őz alak
— Épen mint egykor — szépre, jóra int.
Vén anyóka, kezétek összetéve,
Mély áhitattal csüggenek szaván;
Ott hallgatják már annyi, annyi éve ...
Csak te hiányzol, lelkem jó anyám! ...

Hol annyit üttem: itt az ócska pad.
Az öreg zsolttar most is rajta még.
Bár megfakult már, feslik és szakad:
Felismerem bent kántorunk nevét.
A szent jelképek most is intenek:
A lant, a szőlő, biblia, kehely ...
A khórson fenn szöghaju gyerek ...
Oh, drága nékem, százasz szent e hely!

Vándor madár, ha újra visszatér,
Megleli fészket. Én már nem lelem.

Itt senki sincs már, a ki értem él,
Nem is törődik senki már velem.
... E templomba jövök én megpihenni
Bús szívemmel, mit anyai gond gyötör,
S egy van még csak, nem is kell mesze menni:
A temetőben omló sírgödör.

E két helyen van szabad bemenet
Számomra csak, és mehetek tovább.
E két helyen még pihennem lehet:
Dobjon a sorsom időbb vagy odább.
Itt megszámlolok annyi vétkemért,
— És jó az Isten, megbocsát nekem —
Itt elszámolom: mi ért, mi nem ért?
S ott nyugalomra hajthatom fejem.

Midőn elmentem, oly ifjú valék —
Idő előtt agy most, hogy megjövök.
Akkor derűs volt életem az ég:
És most bánkodom tört remény fölött.
Akkor még lángolt keblemben a hit,
Vándorlásommal ez fogott kezem ...
Rég kialudt már, többé nem hevít,
Nincs már remény, vágy, csak — emlékezet.

Hogy elmentem: oh mennyi jóbarátunk
Csillog szemén búcsúkor a köny —
S hogy megjövök, most: ime, meg se látunk,
A köny helyén csak százalmas közöny.
Uram, Teremtőm, hát te légy velem,
— A történetek nem veszem zokom —
Rád nézek, te szent, te végtelen —
... S imádkozom ...

Sárány István.

A MAGYAR TÖRVÉNYHOZÁS ZAJOS NAPJAIBÓL.

A lóra és szinoklásra termett magyar nemzet még mindig jobban meg tudta övni országos tanácskozásai méltóságát, mint akárhány sokkal előrehaladottabb nemzet a világon. Oly jelenetek, a melyekben az ir képviselők kidobása volt az angol parlamentből, vagy az osztrák reichsrath s a francia kamara sajnálatos tettlegességei, még mindig elképzelhetetlenek nálunk azok előtt, a kik a törvényhozó testület lélektani összetételét ismerik. Százados szabad és autonóm fejlődés gyümölcse e tapasztalat; gyökere ott van a hajdani megyegyűlések életben és szellemében, abban a gyakorlatban és tapintatban, melyet az alkotmányos testület tanácskozásainak szabadsága és méltósága oltott bele a magyar lélekbe.

A régi megyegyűléseken az ajtónállók teljesítették azt a nem fölösleges tiszteletet, hogy a tanácskozást kiáltozásokkal és heves viselkedéssel zavarókat rendre intették és szükség esetén kivezessék. Nem kell azonban azt hinni, hogy ezek közönséges hajdúk lettek volna, sőt inkább az esküdő ülnökök közül egyre-egyre hártult mindig sorban a feladat, hogy a gyűlés méltóságát megővje, a rendet fentartsa s a csöseléknépet a teremről elzárja. Ugyanő jogosítva volt a fegyveresen megjelenőktől elvenni fegyvereiket s azokat csak egy pengő forint lefizetése után, a gyűlés végével szolgáltatni vissza. Mert a szabad férfi ősi jelvénnyel, a fegyvertől, nehezen tudtak megválni őseink akkor is, mikor már a szelidebb erkölcsök, a békés szellem és a jog uralma mind nagyobb tért foglaltak, úgy, hogy a fegyverrel megjelent országos törvényeink is több ízben szigorúan voltak kénytelenek eltiltani.

A széksértés eseteit a szokás a törvényhozási gyakorlatból kiterjesztette lassanként a megyegyűlések tanácskozásaira is, még pedig oly módon, hogy a lármázókra és rendetlenkedőkre másodszeri figyelmeztetés után az elnöklő alispán pénzbüntetést szabhatott ki, melyet minden orvoslási út elzárásával, az illető személyes letartóztatása mellett is behajthatott. Gömörmegye a bírságot a XVII. században száz tallérra emelte fel. Tornamegye pedig egyenesen kimondta, hogy az ily botránnyal szembe fordított ki sem eresztí addig a gyűlés helyéről, míg a válságot le nem fizeti, vagy kezeseket maga helyett nem állít.

Az így kirótt bírságpénz hova fordítására nézve eltérők voltak a szokások. Legtöbbször, ha a sértés másokkal szemben történt, a büntetéspénznek is harmada a sértettet illette, két

harmada pedig a bírák közt osztatott fel. Ha pedig a sértés kölesönös volt, akkor mindkét fél büntetéspénze a megyei, vagy törvényszéki bírák zsebébe folyt.

A tanácskozásban felszólalók türelmes kihallgatását is lelkiismeretesen biztosították a régi tanácskozási szabályok. A jegyzőnek tiltva volt tiltakozást, óvást, vagy ellenmondást elfogadni, kezéhez juttatott iratokat felolvasni és közzétenni, ha csak nem az elnöklő alispán adta azokat kezeibe. Hazug, becsmérlő szavak és kifejezések is nyelvtátság ezimen a Hármaskönyv illető törvényszakaszai szerint részeseültek megtorlásban. Még szigorúbbak voltak a városi hatóságok a polgárok iránt, a kikre Debreczen város például hasonló botránkozató beszédekért 15 napi fogságot mért ki.

De példáját találjuk az elégtétel más módjának is. 1710-ben történt Szabolcs megye tisztújító gyűlésén, hogy mielőtt meg a tisztújítást megejtették volna, Lővei Sámuel, fölkelye helyéről, maga a főispánhelyettes, Sennyei István jelenlétében a volt alispánt, Zoltánt, gyalázó szavakkal illette. Ebből nagy veszekedés és szóváltás támadt, melynek vége az lett, hogy a gyűlés Lővei Sámuelét kényszerítette a mondottaknak még az ülés folyama alatti visszavonására s úgy a sértett személyt, mint a nemesség ünnepélyes megkövetésére, fentartván számára a törvényes utat-módot, ha valami panaszra oka van.

Amde mindez nem akadályozhatta meg az ónodi gyűlés véres jeleneteit ugyanazon Sennyei István jelenlétében, a ki Szabolcs megye restaurációján oly tapintattal védelmezte meg a megye megsértett tekintélyét. A rettenetes drámára, mely Rákóczy fejedelem szemé láttára folyt le, Túróc megye magatartása adta meg az okot. Ez volt az, mely több más megyével érintkezésbe lépve, rá tudta birni azokat, hogy a fejedelem háta mögött folytassák a békétárgyalásokat s köriratában Rákóczy uralmát nagyobb zsarnokságnak nevezte, mint a német zsarnokság. A június 6-iki ülésen tette szavát a dolgozó maga a fejedelem, keserűen emlékezett meg a hálátlanságról, mely az ország érdekében tett fáradozásait kísérte s érzékenyen utasítva vissza az igazságtalan vádat.

Most Túróc követe, Rakovszky Menyhért emelt szót, mentegetődzve, majd Okolicsányi Kristóf, túróci alispán hivatott fel a túróci irat előmutatására, melyet Krucsay István nyilvánosan fel is olvasott. Rákóczy fejedelem lelke mélyéig fölhaborította az irat tartalma, s többször keserű szavakra fakadt, némelyek szerint könyes szemekkel ezt mondta volna: «Édes nemzetem, hát ezt érdemltem annyi fáradozásom után? Ójtek meg, vagy nyeljen el a föld; inkább megvonom magamat az ország egy szögletéből, semhogy a legylen a köszönet, hogy zsarnoknak mondanak».

Ekkor Sennyei István állt föl s indítványozta, hogy rendelkezjen el vizsgálatot, kiktől ered a felségsértő irat s a bűnöket vonják felelőségre. De a rendek mély hallgatására Rákóczy fölkel s kijelentve, hogy leteszi a fejedelemséget, az ország sátorából kifelé tartott. Csak Bercsényi Miklósnak s több más föbb hívének sikerült őt egyelőre meg visszatartani. Ezt látván a bennálló sok fegyveres nép, méltatlansága felbuzdulásában villogó szabályakkal rohant a túróci követeire, a kik szaladásra vették a dolgot, de a feldühödött név utánok, s Rakovszkyt közülök utólevére összevagdalta, úgy, hogy ott helyben holtan rogyott össze, s Okolicsányin is nagy nyugalom sebet ejtett.

A borzasztó vérengzés egyelőre lehűtötte a felforrított kedélyeket, de azért elhatározták, hogy az összes túróciakat fogságba vetik, a haladó Okolicsányit pedig kihallgatják büntársai felől. Révay Imre fő haditszít udvari lovashadál azonnal Túrócba indult s ott több gyanus nemest, így a vén Okolicsányi Pált, sőt saját édes atyját, Révay Ferenc túróci főispánt is fogdta, az az egri vár börtönébe huzeltattatta. Másnap pedig Rakovszky Menyhért holttestét ingre vetkőztetve, lábánál fogva két ökrörel huzeltatták ki a hóhér által a táborhelyről. Magának Túróc vármegyének zászlóját is az ország sátora előtt összetépték, kopóját darabokra törték, pecsétjét pedig Rákóczynak szolgáltatták át.

Harmadnap aztán a még mindig sebesülten fekvő Okolicsányi Kristófit pokróczban vitték

ki a granátosok a táborból puskalövésnyire. Ott tűznél kétszer megsütközték, végre székbe ültetve, a hóhér által fejét vétették. A többi elfogottak: Plaszký Sándor, Huszár Imre és Beniczky Gábor nyilvánosan megtagadták a túrózi irattal való egyetértésüket, úgy a fejedelmet, mint a rendeket megkövették s így aztán szabadon bocsáttattak.

Igy folyt le a szomorú emlékü ónodi országgyűlés, legsötétebb emléke a magyar politikai pártok történetének s örök intelem a jövőre nézve, hogy a szenvedélyektől föltűzött pártszellem s a mértéket nem ismerő visszavonás mily rettenetes gyümölcsöket teremhet.

Zajos jelenetek, viharos ülések fordultak elő később is az ország tanácsstermében, bár az obstrukció, az agyonbeszélés mai módja ismeretlen és felesleges is volt, dacára annak, hogy régi tanácskozó rendünk nem korlátozta a szónokok bőbeszédűségét, sőt ugyanegy tárgyhoz az ismételt felszólalást is megengedte. De talán ép ez a korlátlan szabadság volt az, mely a nagyobb zajongásokat, az országgyűlési tanácskozások elfajulását megátolta. A legutóbb lefolyt jelenetekhez képest aránylag még azok is kisszerűeknek tűnnek fel, mikor az 1843-iki országgyűlésen a horvát követek először tüntettek a magyar tanácskozási nyelv ellen, ismétlen latinul akarva felszólalni, de újból és újból lehurrogatva. Pedig akkor történt ugyanazon eset ismétlődése, hogy, mint a közelebbi ülések egyikén, a későbbi miniszter, Wenkheim Béla báró, akkor békési követ, szintén kikapta a gyorsíró kezéből a jegyzeteket s eltöltötte azt a jegyzéstől. Nem is került a horvát képviselők beszéde a naplóba, mindamellett, hogy az elnök még népszerűsége kockára tételével is több ízben tett kísérletet, hogy a rendeket végzéseiktől eltérítse.

A 48 előtti országgyűléseken különben a főrendfelügyelői tisztelet rendszeren a főlovászmester (1843-ban gróf Zichy Ferencz) teljesítette. Ő jelezte ki az országgyűlési követek szállásait, ő rendelkezett a rend fenntartására kivezényelt katonaság felett, míg a tisztán az országgyűlés belső elrendezésére vonatkozó dolgokban a bécsi kormányval szintén bensőbb viszonyban álló Zsedényi Ede udvari tanácsos intézkedett.

Nagyjában ilyenek voltak régi időkben a tanácskozás nyugalmát biztosító intézkedések, ilyen a hangulat és temperamentum, mely a közügyek vezetésében érvényesült. Csak a nemzet nagy politikai iskolázottsága s a hatalommal folytatott szakadatlan küzdelem mérsékelhette a lobbanékony magyar vér tüzeit. Kiszámitott, hidegen tervezett s a házszabályok megdönthetetlen bástyái mögül vezetett agyonbeszélés, vagy agyonszavaztatás sem az idők jelleméhez, sem az intézmények természetéhez nem férhetett.

A BÁRTFAI LIEB-CSALÁD.

— Válasz S. Gy. úr levelére. —

Az 1896 júniusában tartott ezredévi ünnepélyek után sietett Munkácsy Colpachba pihenni. •Megyek, de azután jövök haza! A viszont-

látásra hát, mielőbb! A viszontlátásra! És mi vártuk haza. Még a télen csöndes reménnyel, hogy úgy lesz. Tavasz lett. Erdő, mező új életre kelt; csak a mi reményünk zöldjét forrta le a dér. Elrejtőzött lelke magány után vágyik; ne zavarjuk nyugalmát. De — emlékezzünk...

Rákóczy-várak koszorúza vidék ölné, mint nagy idők ittfelejtett tanuja, fekszik Bártfa város. Főpiacának négyszöge feltéve őrsi hazánk két építési remekét a XV. századból. Az egyik, a most restauráció alatt levő gótstílyű templom; a másik az ugyanazon modorban, de valamivel később épülhetett városháza. Az egész remekbe dolgozott kis ház szabadon áll, úgy,

1885-iki fénykép után. SZÁSZ KÁROLY ÉS SZÁSZ DOMOKOS REFORMÁTUS PÜSPÖKÖK.

hogy a város főterének mind a négy oldalán uralkodik. A háromablakos, keskeny, szorosan egymáshoz simuló, egemeletes polgárházakban aligha történhetett rendellenes dolog, miről a városházán szunyókáló városatyák tudomást ne vettek volna. Hogy így volt, bizonyítja a sok magánügyekre vonatkozó «Reversalis», melyet a tisztességes polgárok bűnös szenvedélyek — a minő az alkohol élvezete, kártyázás, «Genus vom dohány» stb. — leszkokának megkönyvitésére, erkölcsi nyomtatékul a városi levéltárban deponáltak. A mint a keleti oldalon kiszögellő fedett erkély szűk lépcsőjén feljutunk az első pihenőre, a mennyezetet kőből faragott, stilizált rózsza tölti ki, néma intőjelül a bíraskodóknak, hogy a mi e ház falán belül történt, annak «sub rosa» kellett maradnia. Minket ez az intés nem kötelez.

A múzeumszerűen rendezett tanácssterem való-

ságos kinostár. Érdekesnél-érdekesebb nemzeti ereklyékre bukkanunk hazai történetünk minden korszakából. 1247-től — ekkor kelt a városra vonatkozó legrégebb okmány, — minden század képviselve van egy-egy érdekes irattal. Nagy kegyelettel őrzik Róbert Károly, Nagy Lajos, V. László adományleveleit; Mátyás királynak egy sajátkezű aláírásával ellátott pergamentjét. A levelezések egész halmaza fekszik előttünk: Báthori, Lorántfi, Wesselényi, Csáky, Rákóczy és Zrinyi, — egy sem hiányzik itt a nemzeti múlt nagy nevei közül. Kor- és erkölcs-jellemzők a város alatt elvonult rabló várurak és hussziták fenyegető levelei.

E féltő gonddal őrzött ereklyék között szerényen húzódik meg egy porlepte, kopottas aranyozású családi krónika. A szeretetreméltó gazdáként kalauzoló polgármester észrevette a fekete bőrkötésű könyvecske iránti érdeklődésemet és sajnálkozva mondá: «Vártuk, hogy Munkácsy egyszer Bártfára jön, s akkor megmutatjuk neki». Várták! Vajjon eljön-e még?... A kit annyira haza várnak, meg kell annak jönnie!

A németül írt krónika cím lapján e sorok olvashatók:

LIEBISCHE DENKMAHLEN
SO SEITS 1639 BESCHEHEN.
LAUDETUR JESUS CHRISTUS
DER EINZIGE.

JOANNES, CAROLUS FRANCISCUS LIEB

ist anno 1639. bey Ihro Churfürstlichen Durchlaucht aus Bayern als Legations Secretary gestanden, welcher anno 1681 zwey Sohn verlassen, da er den Weg alles Fleisches gegangen. Der erste: Franciscus Josephus Lieb; der zweyte Joannes Georgius Antonius Lieb.

Az elsőszülött Ferencz Józsefről annyit tudunk meg, hogy két fia maradt: János szobrász és Ferencz aranyműves. János György Antáról, a második fiúról azonban be van jegyezve, hogy 1679-ben Söflingenben született; hadnagy volt a «Gschwindt»-féle regimentben és 1706-ban

nőül vette, a Duna melletti Lauingenből Mössnang Mária Barbarát. Ezen házasságból hét gyermek született, de csak három ért nagykort: János Ferencz Antal, a bártfai ág ősapja és a családi krónika lelkiismeretes írója; Miklós Farkas Dagobert és Mária Klára, Mathesiné.

A bártfai Lieb-családot alapító János Ferencz Antal 1708-ban Lauingenben született. 19 éves korában utazást tett. Volt Bécsben, majd Olaszországban, 23 éves korában kineveztek a cs. kir. sőtvaltozathoz irnoknak és Sővárára «in Ober-Ungarn» helyezték át. Itt 1741-ben nőül vette a helybeli sóellenőr leányát: Franck Mária Chaterinát. Nem sokára rá, mint sótszt «Salzeinneher» Bártfára költözött át. Kilencz éves, úgy látszik igen boldog házasság után neje «Thörsuchtban» meghalt. Ezen házasságból született 3 fiú közül csak az elsőszülött maradt életben: Benedek József Fe-

rencz, a ki 1744-ben látta meg a napvilágot és festő lett. — 100 évvel később — 1844-ben ismét hajta a Lieb-család fája egy sarjat; az is festő. Neve: Munkácsy Lieb Mihály; a «mi Miskánk».

Néhány havi özvegyesség után Lieb J. F. A. nőül vette Bártfán, nemes Bereczky János és Péchújfalusi Péchy Zsuzsanna leányát, Róziát. Második házassága hat leánynyal volt megáldva, de csak hármát nevelt fel s adott férjhez; három zsenge korban halt el. Mária Barbara Brassóba «Feldweibel Berger»-hez ment férjhez, Julia Senagnanyé és Mária Anna Reichelné lett. Festő fiáról még csak egyszer emlékezik meg a krónikát író apa, mikor az 1770-ben — «Weibgreit» megházasodik, nőül vévén Mária Annát, menyé családi nevét elhallgatja. De a lakonikus rövidséggel írt jegyzet még az évben kiegészíti: «den 25 okt. 1770 sohn geboren. Georgius Joannes Josephus. 10 Tage richtig». Ez az 1770-ben született Lieb György János József volna tehát Munkácsy Mihály nagyatyja.

A krónikát szorgosan vezető Lieb János Ferencz Antal még 1788-ban, mint szélütött ag-

A király. Szász Domokos. B. Bányfi Dezső.

SZÁSZ DOMOKOS PÜSPÖK BEMUTATJA A KIRÁLYNAK A KOLOZSVÁRI REF. THEOLÓGIAI INTÉZETET. (1895.)

gastyán él Bártfán. Tanusítja a 80 éves család fő kegydíjért folyamodó kérvényének fogalmazványát, mely gondosan le van írva a fekete bőrkötésű krónikába. Mikor halt meg, festő fiából, és unokájából mi lett, annak a könyv további lapjain semmi nyoma. Minden arra mutat,

Ferencz porosz udvari szobrász, ki összes ingó és ingatlan vagyonát anyai nagybátyja fiára hagyja. Az örökösök ekként következnek névszerint: Lieb János szobrász, Berlinben; Lieb Ferencz ötvös, Bécsben; Lieb János Ferencz Antal, sótszt Bártfán; Lieb Miklós

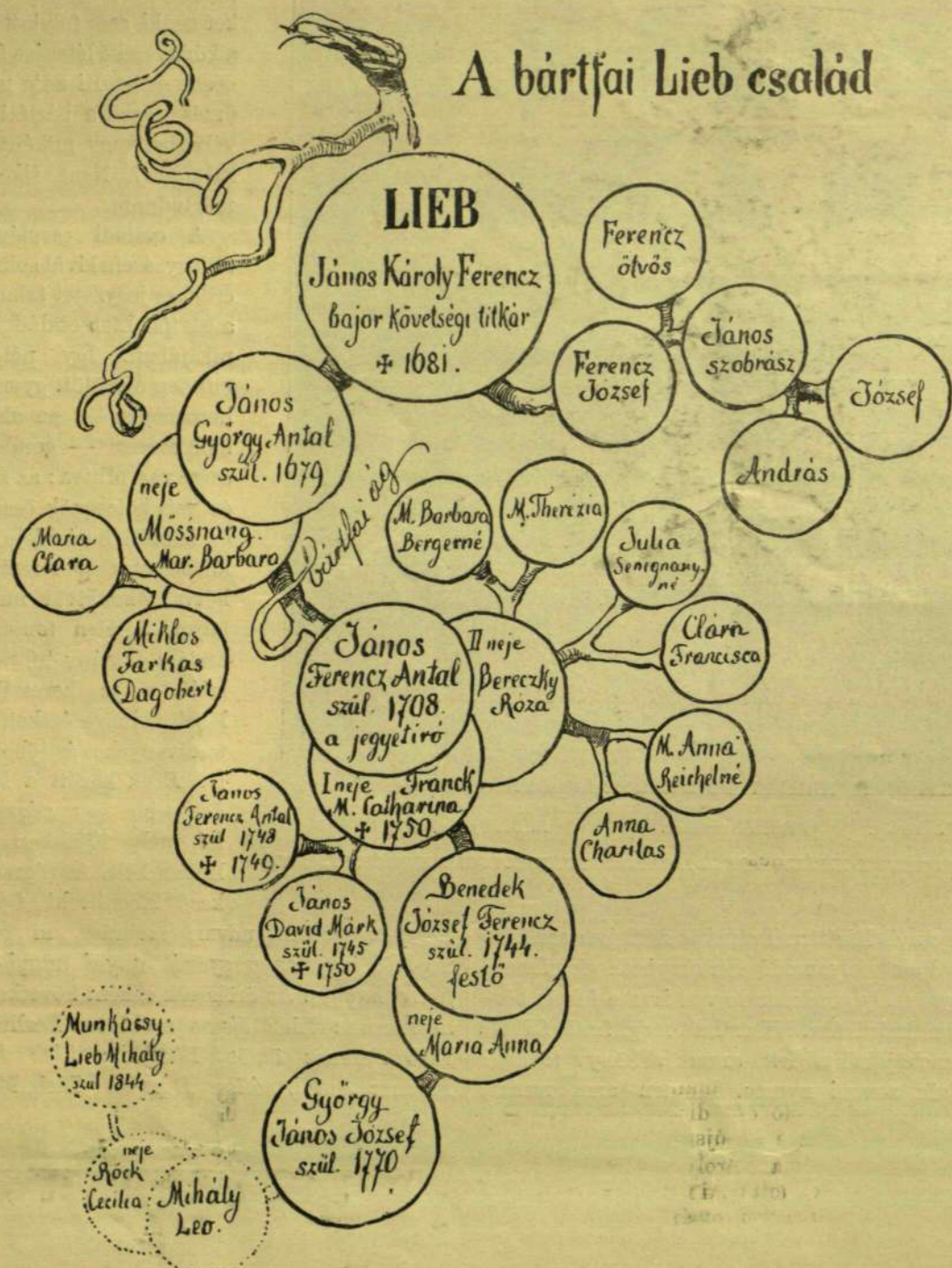

A FÜHOMLOKZAT A TRENCIN-TÉR FELŐL.

Dörre Tivadar rajza.

AZ ERDÉLYI EV. REF. EGYHÁZKERÜLET THEOLÓGIAI FAKULTÁSÁNAK ÉPÜLETE KOLOZSVÁROTT.

A bártfai Lieb család

Farkas Dagobert kapitány az orosz hadseregben Szt.-Pétervárt, és a nevezettek fiági örökösei. A végrendelet az egész vagyonot pénzre tenni és biztos jelzálogkölesönökre fektetni rendeli. Az így biztosított tőke kamatait az örökösök közül csak az a Lieb fiú élvezheti, a ki a művészi pályára lép, vagy mesterségre képezi ki magát. »Weil meine Absicht dahingehe die Kunst u. Professiones zu befördern u. fähige Ingenia glücklich zu machen«, írja a böles örökhagyó művész. Abban az esetben pedig, ha a Lieb-fiúk között nem akadna művészi tehetség, vagy olyan, ki mesterségre adná magát, a kamatok mindaddig csatoltassanak a tőkéhez, míg a családban egy ilyen tehetség fel nem tűnik! Az alapítvány célja, hogy az illető tehetséges fiatal embert minden anyagi gondtól felszabadítsa mindaddig, míg jövője biztosítva nincs. Arra az esetre pedig, ha a Lieb-család fiagon kihalna, a tőke a család leányági örökösei között felosztandó! Utolsó akarata végrehajtóiul barátját, »Herrn Hofschlermeister Schilinsky«-t és az időszerint Berlinben tartózkodó »lieben Herrn Vetter Johann Lieb Bildhauer«-t kéri fel.

A végrendelet hiteles másolatát Lieb János szobrász egy 1757-ben kelt, rokoni hangon írt levél kíséretében küldte meg a bártfai Liebnek. A kísérőlevélből megtudjuk, hogy Schilinsky udvari asztalosmester a végrehajtói tisztelet nem fogadja el, hogy az örökölt vagyon meghaladja a 14,000 tallért, hogy még több befizetést szobrászi munkáért járó tiszteletdíjat várhatnak

(Daun-féle Eptaphiumot említi, melyért még 1000 tallért kapnak az örökösök), továbbá megemlíti, hogy a félben maradt Ebenhecht-féle munkák befejezését magára vállalja. Végül felhatalmazást kér a magyarországi rokonoktól, hogy a hagyatékot rendezhesse, miután Berlinben csak ő egyedül képviseli az örököseket.

A Lieb-családra nézve e két irat nagy fontossággal bír. Látnuk, hogy a bártfai Lieb is festőnek szánja fiát. Most tudjuk miért! 1757-ben, mikor a végrendeletéről értesül, fia 13 éves. Jövője tehát el van döntve: festő lesz. Festő, mert a csekély fizetésű, kishivatalú apa a még mindig szaporodó családot csak nagy anyagi gondok között tartja fenn. És így, ha az örökség haszonélvezetében részesíteni akarja családját, egyellen fiának az örökhagyó feltételeihez kell alkalmazkodnia! Volt-e a fiatalembernek tehetsége, s ha igen, minő siker kísérte pályáját? A családi krónikából nem tudjuk meg.

De ime! Messze a burkusok földjén él egy öreg művész egyedül, látszólag család nélkül. Midőn végőrája közeledik, elszáll lelke felsőbb erőt kölcsönöz a földi sálaktól tisztulónak. És ő érzi, látja az ismeretlen lét homályából kibontakozni készülő geniet! Saját művészi pályájának anyagi sikerét biztosítani akarja ama nagy tehetség számára, mely a Lieb névnek örök dicsőséget szerezni volt eljövendő! Hová lett a hagyaték? Munkácsy-Lieb Mihály szülői tudtak-e ezen fontos családi alapítványról? Ha igen, sirba vitték tudomásukat, és

a bártfai kopott könyv porosodva — hallgatott. 87 év arasznyi idő a földi lét rohanó árjában! És mégis elég volt arra, hogy a Lieb-családnak 1844-ben megszületett »művészi tehetségét« már nem menthette meg árva sorsának mostohaságától; pályája küzdelmének következményeitől. Ki tudja, ha még kellő időben felelt volna meg a hagyaték az örökhagyó intenciójának, akkor... akkor talán nem hiába várnók haza Munkácsy-Lieb Mihályt!

Benczúr Kata.

MAGYAR FŐURI NÁSZ BERLINBEN.

A német fővárosban január 9-én fényes nász-ünnep ment végbe, melyet magyaros dísz és jelleg is emelt. Szögyény-Marich László, berlini nagykövetség leánya, Kamilla, ment férjhez egy magyar főúrhoz, gr. Somssich Józsefhez. Az egybekelés igazi magyar ünnepé vált. Magyarországból sokan utaztak Berlinbe a nászra a menyasszony, s a vőlegény rokonai. A gróf Károlyi családnak is több tagja készült, de a Károlyi családot ért haláleset következtében ezek nem jelenhettek meg. Az egyházi szertartást is magyar papság végezte. Hetlyey Sámuel pécsi püspök Hannay Gábor kanonok kíséretében utazott Berlinbe. Nagykövetség családi ünnepe a porosz főváros legelőkelőbb köreiben is kiváló alkalmá vált, hogy a Szögyény-Marich László iránti nagy rokonszenv és tisztelet nyilvánuljon. Szögyény Lászlót és házat Vilmos császár megkülönböztető figyelemmel tünteti ki. Sokszor megjelenik ott, s most sem hiányzott, mikor oly benső ünnepét ülte a nagykövetség családja. A császár az utóbbi napokban gyöngékedett. Első látogatása a menyegzőre esett, s ez is bizonyította a barátságos viszonyt, melyet Németország és monarchiánk közt Vilmos császár mindig oly melegen ápol s melynek oly kedvelt képviselője előtte Szögyény-Marich László.

A nászról a menyasszony szülői a következő család jelentést adták ki:

Magyar-Szögyényi és Szolgaegyházi Szögyény-Marich László, ő csász. és ap. kir. Felsőleg rendkívüli és meghatalmazott nagykövete ő Felsőlegénél a német császárnál, Poroszország királyánál és neje, szül. báró Geramb Irma, csillagkeresztes és palotahölgy, tisztelettel tudatják leányuknak, Magyar-Szögyényi és Szolgaegyházi Szögyény-Marich Kamillának házassági egybekelését Saári gróf Somssich Józseffel, az államtudományok tudorával, es. és kir. kamarással, sz. k. hadnaggyal a 8. sz. honvéd-huszárezrednél, a berlini es. és kir. nagykövetséghez beosztott attaséval, Saári gróf Somssich Adolf, a magyar országgyűlés főrendiháza örökös tagjának és neje, szül. Saári gróf Somssich Teréz fiával. Az esküvő Berlinben, a Szt.-Pálról nevezett Dominikanus templomban folyó hó 9-én fog megtartatni.

Hasonló jelentést adott a vőlegény családja is. Gróf Somssich József, berlini nagykövetségi attasé a fővárosi előkelő társaságoknak és művészi köröknek szeretett ismerőse. A fiatal főúr hivatott festő. Nem műkedvelő, hanem valódi tehetség. Pár esztendeje, hogy Párisban egy kisebb kiállítás rendeztek magyar festők műveiből. Báró Mednyánszky László tájképei mellett gróf Somssich Józseféi is ott voltak. Itthon a műcsarnokban szintén bemutatva művészetét. A művészek ép oly nagyra becsülik tehetségét, mint a diplomaták, kik komolyan fegyelmzett elmét és ismereteket tapasztalnak nála.

A berlini nászünnepe a hó 9-ikén a polgári esküvővel kezdődött, mely reggel 9 órakor történt meg. Délben volt az egyházi szertartás a Szent Pál-templomban, a hol Vilmos császár is megjelent. A templomot zászlókkal és virággal díszítették. A nagykövetség díszmagyarban jelent meg a fekete sasrend szalagjával. Tanuk voltak: a menyasszony részéről Windischgrätz József herceg tábornok és Szögyény Géza, a nagykövetség részéről Szapáry

László gróf fiamei kormányzó és Wurmbrandt Herman gróf. Nyoszolyólanok: a menyasszony két nővére, Somssich, Lymar és Mondez grófok és Schrader báróné. Vőfélyek: a vőlegény két fivére, továbbá Zichy István gróf, Mérey külügyi udvari tanácsos, Flólov báró katonai attasé. Gróf Tisza Lajos a Károlyi-család gyásza miatt nem jelenhetett meg. A templom egészen megtelt előkelő közönséggel és az osztrák-magyar kolónia tagjaival. Midőn délben tizenkét órakor Vilmos császár magyar huszárezredének egyenruhájában megjelent, megköndültek a harangok. A templom bejáratánál Szögyény-Marich László és Hetlyey Sámuel pécsi püspök, az utóbbi nagy ornátusban és a berlini katolikus papság élén fogadta a császárt. A szertartást Hetlyey püspök végezte magyar nyelven. Az esküvőn jelen voltak még: az olasz, francia és angol nagykövetek, továbbá Radziwill herceg és Bülow miniszter.

Hetlyey püspök a mátkapárhoz mondott szép beszédében fölemlítette, hogy a menyasszony családjához régi barátság, a menyasszonyhoz pedig lelki rokonság fűzi, mert ő volt a menyasszony gyóntatója. A püspök nagy hatással fejtegette a házasság szentségét, intette a mátkapárt, hogy őrizze meg egymáshoz való szeretetüket késő öregségükig és őrizze meg, bárha a hazától távol élnek, a magyar hazához való szeretetet, mert a hazaszeretet a legszebb ékesége minden magyarnak. A mátkapár magyarul hangosan felelt a szokásos kérdésekre és ugyanígy mondták el az esküt is. Ez a szertartás Berlinben teljesen ismeretlen lévén, Vilmos császárt kérdezősködésére fölvilágosították, hogy a szertartást az esküvőkön csakis a magyarországi katolikusok használják. Az esküvő után, mikor a templomból kivonultak, Vilmos császár nyájasan kezet szorított Hetlyey püspökkel.

Az esküvő után lakoma volt az osztrák-magyar nagykövetség palotájában, a hol Vilmos császár kívánt először boldogságot a fiatal párnak. A lakománál az ifjú pár ült az asztalfőn, szemben velük Vilmos császár, tőle jobbra Szögyény-Marich Lászlóné és a vőlegény atyja, balra Szögyény-Marich László nagykövete és a vőlegény anyja. A lakoma alatt Vilmos császár felkösztötte a fiatal párt. Azután fölállott Szögyény-Marich nagykövete és vele együtt az egész társaság, mire a nagykövete a következő köszöntőt mondta Vilmos császárnak:

»Engedje meg Felsőleg, hogy a mai családi ünnepem való megjelenésért feleségem és egész családomban nevében leghódolatteljesebben köszönömét fejezzem ki. Újabb biznyságot látom ebben annak a nagy kegynek és jóindulatnak, a melyvel Felsőleg engem évek hosszú sora óta kitüntetni kegyeskedik. A legmélyebb hálával fogok viseltetni felségének ezért utolsó leheltemig. De ebben egyúttal azt a kitüntetés is látom, a melyet Felsőleg legkegyelmesebb császárom és királyom és a német birodalommal benső szövetségben álló osztrák-magyar monarchia nagykövete iránt tanusit. Mélyen megindulva kiáltom: Isten áldja, Isten oltalmazza meg Felsőleged! És fölhimnusz vendégeimet, hogy velem együtt kiáltás: Ó Felsőleg, a német császár, Poroszország királyja éljen! éljen! éljen!

Vilmos császár könnyedén meghajta magát, koccintott a nagykövettel és feleségével. A császár a lakoma alatt élénken beszélgetett a nagykövettel és csak asztalbontás után távozott a nagykövetségi palotából.

Vilmos császár egy remek, XV. Lajos korabeli stílus porcellánkészletet lepte meg a menyasszonyt. A készletből különösen kiválik egy álló óra, két váza és két karos gyertyatartó.

A berlini Szent Pál-templomot nagyon szépen fölkesztették az esküvő alkalmából. Bejárója fölfele menyezett borított, homlokzatán magyar, osztrák és porosz zászlók lengtek; a templom hajóját virággal díszítették, a khorust pedig két és sarga drapériával, a Szögyény- és a Somssich-családok színeivel.

A SAÁRI TEMPLOM FRESKÓI.

Gyöngyöstől nem messzire, a Mátra alján, a Saár-hegy mögött fekszik Saár község. Ennek lelkes plebánusa, Ragó Ferencz, kieszközölte a templom kegyuránál, hogy egyik jeles festőnk, Tury Gyula, freskóképekkel lássa el a templomot, a mely maga is régi és épen ezért érdekes alkotás, mert az Aba Sámuel idejében állított

TURY GYULA.

monostor maradványa gyanánt emlegeti a történelem. Itt a múlt nyáron nagyszabású falfestményeket készített Tury. Egyiken Aba Sámuel látható, a mint az általa alapított monostort átadja a benecéseknek; a másikon Krisztus magasztos alakja áll, a mint a keresztény egyház létesülését jelképező kulcsot tanítványainak átadja. Tury Gyula mindkét falfestményén érvényre juttatta önálló alkalmát tehetségére. Alakjainak helyes elrendezése a kép keretében igen művésziés izlésre vall. Az egyszerű, de mégis hangulatos színezés jól tükrözi vissza a bibliai szellemet. Tury ezenkívül egy »Ece Agnus Dei« című képet is festett ugyanannak a templomnak. Már régebbi idő óta díszíti Turynek egy sikerült falfestménye az újszászi templomot is. Most meg dr. Kozma Károly egri kanonok és címzetes püspök adott neki megbízást az általa építtetett mezőkeresztes román izlésű templomnak falfestményekkel való ékesítésére. Tury már régebben megalapította művészi hírnevét eddigi alkotásaival, melyek közül A haza térv novíciusz, Anyámasszony katonája, Vászri fényképész, Vármegegyi csendélet a legismertebb képei. Arcképei közül gróf Pálffy János, báró Földváry István, Antos János képmásai érdemelnek különösebb említést, továbbá Fraknói püspöknek és Czeich Gilbert vatikáni magyaryóntatónak a tavaszi túrlaton bemutatott két kitérőt arcképe. Felfogásában és kivitelében egyaránt bájos a Léva Mihály költőnk hugának arcképe is, melyet Tury igazi ihlettel alkotott meg. Tury Gyula Czeglédén született 1866-ban. Tanulmányait Lotz Károly vezetése alatt kezdte, majd állami ösztöndíjjal a bécsi akadémián folytatta, a hol L'Allemand, majd Eisenmenger tanítványa volt. Beutazta Németországot, sokáig tartózkodott Münchenben és Olaszországban is. Római tartózkodásának eredménye Szent Gellértje, melyet a csanádi püspök megrendelésére festett s a mely mindenképen derek alkotásnak mondható a mostani vallásos tárgyú magyar festészet terén. Hosszabb idejű bécsi tartózkodás után Tury most a fővárosban telepedett meg.

A KALAPVISELET TÖRTÉNETÉBŐL.

Körülbelül százöt év, hogy a jakobinusok Párisban a köcsög, — vagyis czilinder-kalapok hordozását megkezdték s eleinte csakugyan a forradalmi erület kifejezésének tartották ezt a kalapot, ellentétben a háromszögű kalapokkal, melyeket a tisztviselők és katonák viseltek. Még a jelen század elejéről maradt fenn egy érdekes angol térkép, mely Németország lakóinak politikai érzületét oly módon ábrázolta, hogy az egyes városok mellé köcsög-kalap vagy háromszögű kalap rajzát tette a szerint, a mint azok lakói republikánus vagy monarchikus érzelműek. Hamburgban a köcsög-kalap volt az uralkodó, Berlinben és Drezdában a háromszögű

kalap, úgy hogy a hivatalnokok és az érettebb korban levő férfiak a czilindert legfeljebb csak kirándulások alkalmával tették fel. A legnagyobb előnye volt a czilindernek Pál orosz csár, ki szintén jakobinusokat gyanított annak viselőiben s ezért oly szigorúan üldözte azt, hogy egy angol tisztet, ki előtte czilinderben jelent meg, erőhatalommal kiűzött a határon túl, bár ennek a tisztnek a czilinder egyenruhájához tartozott.

Igen nevezetes, hogy ennek ellenében a 40-es években, midőn a czilinder már egészen közönségesé vált, itt-ott az egykor rettegett kalapot tekintették loyálisnak és komolynak a kalabriai kalappal szemben, melyet a fiatalok s különösen a forradalmi érzelmű egyetem ifjúság hozott divatba. Bécsben az 1848-ki viharos napok után a »gutgesinnt« polgárok tüntetőleg hordozták a köcsög-kalapot, melyeket a bécsi néphumor »Angströhre« (félő cső) néven jelölt, mintegy jelezvén ezzel, hogy tulajdonosa fél attól, hogy esetleg forradalmárnak tartják. Ez a gúnynév csakhamar divatos lett Berlinben is s még ma sem feledték el.

Érdekes végül megemlítenünk azt is, hogy nálunk Magyarországon az 50-es és 60-as években a czilinder, a Bach korszak tisztviselői rendes viselete, valóságos gyűlölt ruhadarab volt s a magyar ifjak igen sokszor tüntetőleg verték be ezt a kalapot, mely hajdan a forradalmi érzület jelvénye volt. Így változnak az idők s bennük a közvélemény!

EGYVELEG.

* A tengeri betegség ellen dr. Friedrich egész komolyan ajánlja a »Hansa« című hajózási folyóiratban a veres pápaszemet. Ha oly szemvégen keresztül több percig nézünk bizonyos helyre, a hajó mozgása következtében a fejben támadt vérszegénység rögtön megszűnik s a rosszullet veszélye nem fordul többé elő. Tény, hogy a tudós Egstein szerint is a veres és narancsszínű nézése vérrel tölti meg az agyvelőt s hogy a hajóosok is ajánlják a tengeri betegség ellen, hogy az illető a távol láthatáron mereven nézzen valmit.

* A biborpiros színt a régiek tudvaleglen tengeri csigák zöldessárga nedvéből készítették. Dadekünd újból megvizsgálta ezt a nedvet s azt találta, hogy két részből áll, almászöld színűből, mely a szabad levegőn sötétkék, és szürkészöldből, mely a szabad levegőn biborpiros színűvé lesz. A nedvre mártott kendő a napfényen gyorsan változtatja színt, először citromsárga, azután egymásután zöld, kék, pirosaszkék s végül sötétpiros, vagy ibolyaszínű lesz, melyet forró vízzel és szappannal mosva, állandó fényes világospirosra változtathatunk. Mivel a régiek biborpiros színt jelzését különféleképp szokták magyarázni s még az is léteges, hogy kéket, vagy pirosat értettek-e a bibor alatt, valószínű, hogy ők is ismerték ezt a változatoságot. Plineusz szerint a tyrsi bibor kék színű volt, de az aludt vérhez hasonlóan egyenesen világításban feketének, oldalvilágításban csillogónak látszott. A piros biborról többen megemlékeznek. Az asszír ékiratokban és a bibliaiban mindkét színű bíbor előfordul, van ezenfölül még zöld biborról is szó Plineusnál és a Taltandban. Maga a »purpur« név bhur indogerman gyökéből ered, mely ide-oda ingadozást jelent s ezért beszél purpur-tengerről, halászlőről és lélekről Homéros, hol mozgalmat akar kifejezni. Látszik, hogy nemcsak a tárgy, de a szó is többféle volt.

* Tövises gyökerek. Némely pálmafa galyából tövises légygökörek néznek. más növényeknél azonban eddig nem találtak hasonló jelenségre. Újabbban Scott írt le a kovi kertből két esetet. A yans-gyökérhez hasonló Dioscorea prehensis nevű közép-afrikai növény föld alatti gumói tövises gyökerekbe vannak bezárva, mint valami kalitkába, a gyökér igen kemény, szővevényes és nagy, átmérője néha két lábnyi s igen alkalmas arra, hogy az ehétő gumó a turkáló állatoktól megvédje. Másik neve egy liliumfajta növényről fordult elő a Fokföldön. Itt a közönséges gyökereket s az alsó törzsön levő apró gumókat, melyek a szaporodásra szolgálnak, sűrű tövises gyökerekből álló hálózatra veszi körül. A tömeg 2-3 hüvelyk átmérőjű s nagyon hasonlít egy kis tövises disznóhoz.

* A párisi operában az eddig használt vas függöny helyett mely tüvész esetére a színpadot a nézőtörtől elzárja, alumíniumból készült függőnyt fognak alkalmazni, még pedig azon okból mivel tiszt esetén az alumínium nem lesz oly hamar izzó mint a vas.

* A válóperek Franciaországban tíz év óta száz százalékkal meg szaporodtak, úgy hogy jelenleg átlag 39 házasságra esik egy válóper.

KRISZTUS MEGALAPÍTTA A KATHOLIKUS EGYHÁZAT.

ABA SÁMUEL ÁTADJA A SAÁRI TEMPLOMT A BENCÉSEKNEK.

TURY GYULA FALFESTMÉNYEI A SAÁRI TEMPLOMBAN.

AZ ÖREG GULYÁS.

Iria Eötvös Károly.

Van egy képem a Képzőművészeti Társulat téli kiállításán. Ott van valahol a tizenkettedik teremben. Nem is én festettem, nem is engem ábrázol, meg se vettem, mégis az én képem.

Van egy ifjú, hajdon úrnő, a ki még kis lány, de már nagy művész. Ismerik nevét, a kik ismerik a mai magyar képzőművészetet.* Istenadta lángelmével, sors- és születésadta független vagyonnal a színek költészetének engedő ábrázoló szellemét. Főlégi játék serdülő lányok részére.

Ez a művész valahol valamikor megpillantotta az én gömbölyű tarfejemet. S jó műtárgyat talált benne. S le is festette volna nagy kedvvel és türelemmel, ha én tudtam volna «ülni» nagy kedvvel és türelemmel. De kárpótolta magát. Fogott Törtelen egy öreg gulyást, beédesgette műtermébe, megtanította «ülni» s lefestette én helyettem. És az én számomra. Ez az én képem. Azt gondolta a művész: mindegy az. Öreg gulyás: öreg politikus. Mindegyik ökrökét terelget. Pedig mégse mindegy. Mert az öreg gulyás ökrei szót fogadnak, még ha bogárzanak is. Misként van az az öreg politikusnál.

Ott gubbaszt az öreg gulyás aranyos rámban a falon. Napsütötte fekete-barna arczán egyfel sines több redő, mint a mennyi egy öreg gulyást megillet. Szemeiben még eleven tűz villog, vastag bajusza még ki van fenve keményen. Kalapját már nem vágja félre, de arczát még gondosan borotválja s öreg korára még fogaitól is megtakarított annyit, a mennyi a pórkölthöz szükséges.

Hány éves kend, öreg gulyás?
— Találja el kegyelmed.
— Hatvan.
— Az is voltam valamikor.
— Hetven.
— Az is voltam már régen.
— Nyolcvan.
— Tavaly nyáron találkoztam vele kúnt a legelén.

Tehát nyolcvanegy éves az öreg gulyás. Szép kor, szép idő, kivált ha még keményen pödrott bajusz is jár vele.

Mosolyog az öreg. Mosolyában jólelkűség s egyntal egy kis ravaszság leskelődik ránk. Bámulom a művészt, mikor az arcz színein és vonalain élém tud állítani egy egész lelket, egy egész jellemet a maga ezer indulatával.

A hősnek, az elkeseredettnak, a dühögőnek, a kacagónak, az irigynek, a lelkesülőnek, a haldoklónak, a részegnek, a nagy indulatok emberének csak egy arca van. Az arcvonások szövetségét egyetlen változata élénk állítja azt a jellemet a művész színeinek segítségével. De mit csinál a művész ott, a hol mindennapi egyszerű lelket egymásnak ellenmondó határozott indulatokkal kell egy arcz keretében élénk állítania?

Az öreg gulyás arczán ravaszság van. Tehát lelkében is ravaszság van. Nyolcvan éves életének egész jellemében ott kell lenni a ravasz-ságnak. Ha ott nem volna: hol vette volna a művész?

Nem az a ravaszság, melyet Csemegi a bűntető törvénybe beiktatott. Mely az előtte állót, a vele beszélőt e gondolattal üdvözli: Mid van, a mit elcsaljak tőled? Az öreg gulyás ravasz-sága némán szól, de így szól: Hátha nem is oly derek legény kegyelmed, a milyennek első pillanatra látszik? Hátha én nem hiszek el mindjárt mindent, a mit kegyelmed állít? Hátha én jól megnézem azt, a mit meg akarok látni? Hátha én nem azt látom, a mit nézek s nem azt nézem, a mit látok? Hátha nekem nem lesz jó a fapénz? Hátha én nem tartom addig a zsákot, míg meg nem nézem, mi van felöntve a garatra? — Ne félj, meg nem csallak, de ne is bízd el magad, hogy engemet megcsalsz.

Íme az öreg gulyás ravasz-sága. Harezban a születéssel, harezban az étellel, a nyomorúsággal, a betegséggel, harezban az asszony és gyerek éhes gyomrával és meztelen testével, harezban nyolcvan éves korral s öregség súlyával: bizony a vén gulyás régen

* Schlésinger Magda a bájos, ifjú művész, Schlésinger Samu történelmi birtokos s vendéglátó és művészetkedvelő derek magyar gazda leánya. E. K.

elpusztult volna ravasz-ság nélkül. Nagy erő és nagy erény van az ő ravasz-ságában.

Mert a ravasz-ság csunya dolog, ha valakit megejteni készül, de szép dolog, ha megvédi azt, a mit a sors és a rossz emberek el akarnak ragadozni. Okosság és kötelesség ilyenkor a neve.

S volt erre a vén gulyásnak alkalmá a hosszú életlen keresztül.

Íme most vertek ki eléje egy nyolezhetes borjút. Nem legel az istenadta. Csak áll, csak feltartja a fejét, csak elbődül egyszer-másszor, csak néz arrafelé, a hova a legrövidebb úton visszaki-vánkozik. Anyja tejéhez, melyet most vettek el tőle; kisebb testvéreihez, kikkel össze-szokott; az udvarbeli csatangolóshoz és a szérűskertbeli legelőhöz, mely jobban megfelelt izlésének. Az öreg gulyás az első pillanatra észre veszi, hogy a borjú megugrani készül. Vagy hazafut, s ő kap ki miatta, vagy elbódorog, s ő ad számot róla. Minő körmönfont ravasz-sággal kell a borjú szándékát megelőzni s bojtárt, ebet úgy állítani, hogy mire a borjú érett megfontolás után elkezdene a futást: akkorra útját állják mindenfelől. Mert ha egyszer már megindul: paripa se vágat jobban, mint ő kelme.

Pedig hát ez csak egy rugott borjú volna, a ki az ő elméjét próbára teszi. Hát még a czege-lédi, abonyi, nagy-körösi vásárban mennyi okos emberrel kell megtildólnia, míg szűrét, kalapját, dolmányát, eszímáját, minden gönczét beszerzi, tehénkéjét eladja, újat vesz helyette, borját rá-vallja a mézárosra vagy a pesti zsidóra s asszonyoknak, gyerekeknek, lánynak minden vásári dolgát eligazítja?

Asszony! Hej, az asszony régen ott porlad már a törtélti temetőben. Sirhalmát is elegyengette már az idő, fejfája is régen elkorhadt, de az öreg gulyás azért odatalálna még éjszaka is. Nagyon jól emlékszik még örökös nyugó-helyére, pedig bizony ritkán látja. Virágot se hord oda, a pázsitot se öntözgeti, mindenszentek napján lámpát se gyújt az örök alvó fejéhez, de öreg szíve még nem korhadt el egészen s benne még mindig nyílik a halványuló emlékezetnek szerény kis kakukfű virága. Ezt a virágot nagyon

szerette a holdogult s ez nyílik a sirhalma körül is. Tudja jól, mert ha mikor vásárra megy: ott vezet el az út a temető mellett s ha egyszer nem, másszor csak betekint a temetőbe. Dolga ugyan nincs ott, de mégis csak betekint, mintha nógatná valaki.

Hát aztán jó asszony volt-e az istenben boldogult?

Minden vasárnap tisztát adott, gyerekek, házi jószágoknak gondját viselte, szomszédolni nem volt a kenyere, az ebédet meg pontosan kihozta s míg fiatalok voltunk, el is időzött nálam egy-két óráig mindennap. Most is élne szegény, ha a Berkiné koma-asszony virasztá-sánál át nem fázott volna. Kolerás idő is járt, ágyának esett, nem is kelt föl többé. Azóta is eszembe jutott egyszer-másszor, hogy az abonyi orvosnak mégis meg kellett volna mutatni, de olyan gyorsan elgalázta a betegség, hogy nem lehetett kocsi-ra tenni. Így volt biz az! Nyu-godjék békével!

De kegyelmed más menyecskét is meg-meg-nézett hamis szemmel.

Az öreg gulyás komoly képet mutat erre a hiába való beszédre. Nem is felel rá semmit. Az asszony halála után soha se jutott ilyesmi eszébe. A mi pedig valamikor volt, az meg már nagyon régen volt. Még bojtár-gyerek korában volt, mikor a kocséri Jenei Viczát megkedvelte. Szemre való lány volt, csak hogy nagyon pajkos lány volt. Nem ijedt meg a csintalanságtól, maga is csintalan jó kedvű volt. El is vette volna, ha isten úgy rendelte volna. De egyszer az abonyi vásáron két forintos sali-kendőt vásárolt. Idres-bodros széle csak úgy röpökdött a karesü derekán. Nyolez forint volt a bojtárnak esztendei bére: mit csináljon ő sali-kendős lánynyal? Beszéltek is utóbb a szép Viczáról Kara-Jenőbe; a hova feleségül vitték. De az öreg gulyás azóta se látta, nem volt arra járója se neki, se a gulyának.

Pedig hát akkor még volt a gulyának elég mezeje.

Törtéltől Abony alá lehetett hajtani. De ez még semmi. A Gerje folyásán három egész nap lehetett terelgetni a gulyát arra napnyugat felé. Hire se volt a tilosnak. A nagy-körösiek pedig

AZ ÖREG GULYÁS. — Schlésinger Magda festménye a Képzőművészeti Társulat téli kiállításán.

SCHLÉSSINGER MAGDA.

a város alól Tetélenig engedhették a juhok, ökröt, csikót legelni. Nem olyan világ volt akkor, mint most. Most a tino, ha bogárik se futhatja ki magát. Sándorba, garádba, tilosba ütközik azonnal. Nem is hiszem, hogy nem én vagyok ezen a vidéken az utolsó gulyás. Hiszen csak lesz még marha ezután is, de gulyás már nem lesz többé én utánam.

— Hát ehhez a füstölt képhez mit szól kelmed?

— Nem tudom mire vélni ezt a dolgot. A mi jókissasszonyunk aligha csúffá nem akart engem tenni. Pedig akár a képre nézek, akár a tikörbe nézek, mindegy az. Azt mondta, üljek le előtte, majd ő engem lefőst. Gondoltam magamban engem ugyan nem. De szépen is beszélt, rám is parancsolt, egy-egy pohár bor is járta: no hát Isten neki. Valami kenőcsöket addig kevergetett ide-oda, míg utóbb magamat láttam a táblán. El nem tudtam gondolni, miért tölti az idejét ilyen hiábavalósággal. Hiszen a kertben sétálhatna, kávé is ihatnék ezalatt. Csak azt röstellem, hogy a kopott kalapomban füstölt le. Pedig van énnekem jobb kalapom is.

— De kiállítják ám megjelmed képét Budapestben az urak előtt!

— Hallom. De hiszen én meg nem nézem. Még rám találma ismerni valaki!

SZÁSZ DOMOKOS HALÁLA ÉS TEMETÉSE.

Az erdélyi református egyházkerület nagyvéri püspökének, Szász Domokosnak váratlanul bekövetkezett halála mély megdöbbenést okozott s igaz részvétet keltett az országban mindenfelé, de természetesen legkövetlenebb fájdalommal fogadta a gyász hírt maga a kerület s Kolozsvár városa, melynek társadalmában nagy szerepet vitt és nagy szeretettel örvendett az elhunyt főpásztor.

Mihelyt a halál híre január 8-án, vasárnap délután elterjedt a városban, csakhamar megjelentek a fekete lobogók a templomok homlokán s a középületek ormain. Az egyházkerület igazgató-tanácsa rögtönzött ülésben kimondta, hogy az elhunyt püspököt az egyház halottjának tekintik, s eltemetéséről maga gondoskodik.

A gyászoló családnál rendkívül sokan fejezték ki részvétüket; meleg hangú táviratot intézett az özvegyhez Bánffy miniszterelnök, kinek anyja, özv. báró Bánffy Dánielné, a kolozsvári előkelő társadalom köztisztelőben álló matróznája, bizalmas levélben sietett részvétét kifejezni. Wlassics, báró Fejérváry, Darányi, Erdélyi miniszterek, a Tisza-család tagjai, Szilágyi Dezső s még számosan az ország közéletének kitünőségei közül adták jelét részvétüknek, a kolozsvári egyháztanács, a theologiai akadémia, a református kollégium, a városi tanács, az Erdélyi Múzeum-Egyet. a Mária Valéria-árvaház s még számos más testület küldöttség által koszorút helyezvén a ravatalra, fájdalomtá jezte ki a jelen levő családnak, melynek nevében Szász Károly püspök s az elhunyt fia válasszatként. Gróf Majláth Gusztáv, az erdélyi római katolikusok püspöke táviratilag utasította Bíró Béla kolozsvári plébánost, hogy részvétét tolmácsolja Szász Domokos özvegyénél, s jelenjen meg helyette a temetésen is.

A temetés folyó hó 11-ikén délelőtt ment végbe. A theologia nagytérmeben volt föllátva a díszes ravatal, melyen száznál több koszorútól elborítva nyugodott a fekete érzékporsó.

A közönség zsufoltság megöltötte a termet; a család és a kiterjedt rokonság tagjai, valamint a

személyes jó barátok seregén kívül megjelentek a kerület száznegyvenöt egyházának képviselői, eszpereseikkel, Bartók György, egyházkerületi főjegyző vezetése alatt; ott volt a theologiai fakultás tanári kara, Kiss Aron tiszántúli református és Ferencz József unitárius püspök, valamint a többi ref. egyházkerület képviselői, Bíró Béla kolozsvári apát-plébános, a kolozsvári ág. hitv. ev. és az izraelita egyházközség küldöttei, továbbá a kolozs megyei tisztviselők, élükön Béli Ákos gróf főispánnal és Lázár István gróf alispánnal, a városi tisztviselők Szvacsiná Géza polgármester vezetésével, Fekete Gábor táblai elnök, Szentkereszty Zsigmond báró, törvényszéki elnök, Terner Adólf az egyetem rektora, Sándor József képviselő, az E. M. K. E. alelnöke, míg a katonaságot Palkovics József tábornok képviselte.

Elsőnek Antal Gábor dunántúli ref. püspök lépett a szószékre, s ékes bibliai nyelven megható imát mondott. Alig maradt szem száron, szív megindulás nélkül, mikor az érzes hangú püspök szép gondolatokban bővelkedő imáját a következő szavakkal zárta be:

„Oh atyánk, vigasztalj meg mindnyájunkat, a kik szívünkben megkeseredtünk, hogy leesett a mi fejünk koronája és é gyászpélda által taníts meg mindnyájunkat, hogy bölcsen számoljunk a mi napjainkat. Kötelességét-híven teljesített testvérünk testének adj csöndes nyugodalmat a földben, lelki ismeretes fáradozásainak adj bő gyümölcsözést az egyház és haza közügyeiben, elköltözött nemes lelkét pedig fogadd magadnál az égben, ama biztató helybenhagyásoddal: *Jól vagyjon, jó és hű szolgálom, kevésen voltál hív, többre bízlak ezután, menj be a te Uradnak örömebe.*”

Az imádság után Kenessey Béla theologiai igazgató mondott úgy tartalmilag, mint formailag szép beszédet.

„Nemes szív tört meg itt s dicső ész bomla össze itten, — kezdé megható hangon Kenessey. — Hatalmas kézről esett ki a vezéri pálca; erőteljes vállakról hullott alá a profétai palást; hang, mint sok vizek zúgásának hangja, némult el az ajkakon, és nagyot s kicsinyt egyaránt áttekintő szemek zártak le az örökre. Egyházkerületünknek vasoszlópa és érzebástyája dőlt le, megrázó bizonyosság, hogy az Úr még az ő szolgáinak sem adott változhatatlan erősséget.”

Majd a püspök halálának oly váratlanul jöttét rajzolva, így folytatta:

„Egy régi, mély értelmű héber rege szerint a hirtelen halálal az Úr esőjka érinti az illetőt, s az a lélek, mely Istennel rokon, a csokra abban a pillanatban beolvad az Isten lelkébe, hisz' hozzá, utána vágyott a porhüvelyben mindenkor.”

Kivánatos vég, szép halál Isten esőjkiától halni meg és vigasztaló is Istennel lenni, vele élni és nem látni több halált, se gyarló érdekhajszát, meddő küzdelmet, keserves könyhullatást, «a hivatlanok paczkázását s mind a rugást, melylyel méltatlanok bántalmazzák a tőrő érdemet»; hanem csak látni az Istennel és a mi Urunk a Jézus Krisztusnak dicsőségét, látni nem tikör és homályos beszéd által, hanem szemlőlt-szembe, rajtnak az Istennek pecsétje, ajkunkon pedig a zsolozsma: «Nagyok és csodálatosak a te dolgaid, oh, Uram, mindenható Isten; igazságosak és tökéletesek a te utaid, oh, szenteknek királya! (Jel. 1, 3.)”

A beszéd további folyamán mesteri képet rajzolt a szónok az lehunyt hatalmas egyéniségéről s főpásztori munkájáról.

„Az ő mindennapi zaklatása: minden egyház gondja volt... Terveit tervre sző. Egyik pillanatban az építendő templomok tervrajzaival foglalkozik, azok költségvetéseit vizsgálja; a másban már ezeknek a fedezeti alapjait számítgatja, hogy a mialatt az egyes tételeket adja össze, ismét újabb alkotások projectumait vázolja elméjében. Még fel sem szentelte az egyik templomot, már más háromnegyven rakja le alapkövét, még az utolsó zsindeley rajta sincs a theologia épületén, már a szeretetház építési terveit dolgoztatja s hirdetteti a munkálataokra a pályázatot. Alig csinálja meg szegény egyházak és lelkészek részére az állandóbb természetűi tőke-segélyezéseket ügyét az egyetemes konventen, már a lelkészek özvegyei és árvái számára létesítendő egyetemes gyámintézetre készíti el a számlításokat és sürgeti az intézet életbeléptetését.”

A beszéd befejező részében pedig a következő megható szavakkal bocsátotta a szónok utolsó utjára a koporsót:

„Most már pihenhetsz, nagy halottunk, minden-napi zaklatásaidtól s rüházhatod az ítéletet arra, a ki igazán itél.”

Elbocsátunk örök nyughelyedre e legnagyobb alkotásod falai közül, a melyet mauzoleummá tettek tetemeid. S a midőn egyházkerületünk és annak igazgató-tanácsa nevében búcsút veszünk tőled, az utolsó Istenhozzátod rebegük utánad, nagy alakodat kegyelettel helyezzük be egyházunk negyedik százados történetének pantheonjába, magad írván fel arra soha el nem múló betűkkel nevedet. . . .”

A beszéd végeztével kocsira tették a koporsót, s megindult — hatalmas áradatként — az impozáns gyászmenet, melyben, végig a városban, úgyszólván az egész lakosság ott volt. A temetőben a város által felajánlott dísz-sírhelynél még egyszer megállította a koporsót a kegyelet, s Molnár Albert theologiai tanár magas szárnyalású beszédében búcsúztatta el a halottat. Minden hallgató lelkét megindította, de egyáltalán vigasztalólag felelt a szónok, mikor beszéde végén rámutatott az elhunyt egyházi alkotásaira, melyekben a nagy püspök lelke, szelleme él:

„... Ott amaz intézet — mondá Molnár, a theologiai fakultást érte — melyet ő a jövődjő lelképásztörök képzésére alkotott. Főnözünk ez intézetre. Megjelenik lelkünk előtt Szász Domokos püspök alakja, s mi elragadtatással szólunk: Ez — Ő! Amott az új templom, melyben zsoldár hangzik, melyből ima száll az égbe. Ez új templom, — ez: Ő! Mellette az árvaház, melynek rendeltetése, hogy az otthontalan árvák benne otthont találjanak. Ah, ez a szent ház, ez: Ő! Szerzte megünk ez országországban. Ott a völgyekben, ott hegyeink között egy fényes alak megy előttünk. Ez: Ő! Fél száz új templom tornya mutat ég felé. Ez: Ő! Ő! Ez mind: Ő! Lelkünk előtt megnyílik az ég. Ott Isten trónja körül az Atyának jobbján a Jézus Krisztus. . . . Ott az apostolok, reformátorok, ott a megdicsőült fényes serege. Ott a seregben egy most oda folszállt alak. . . . Egy glóriás alak. . . . Ez: Ő! . . .”

„A koporsót lebocsátották a sírba, szivetrázóan megkoppantak fedelén az első göröngyök, — s a gyászoló közönség mélyen meghatva, néma csöndben oszladozni kezdett. . . .”

A PETŐFI-TÁRSASÁG NAGYGYÜLÉSE.

Január 6-ikán, mint a Petőfi születésnapjára következő legközelebbi ünnepben tartotta nagygyűlését a Petőfi-társaság az akadémia dísztermében, mely egészen megtelt hallgatósággal.

A gyűlést Bartók Lajos alelnök nyitotta meg, ki sajnálattal jelentette, hogy Jókait betegségére akadályozta megjelenésében. Szana Tamás a titkári jelentésben megemlékszik a múlt évi márczius 15-diki ünnepéről. Az ünnep méltó befejezése volt a Petőfi-albumnak, e fényes díszmunka megjelenése. A társaság Petőfi-erekléi is szaporodtak. A társaság vagyona gyarapodott a Hazai első takarékpénztár 500, Bulyovszky Lilla 200 és Hegedűs Sándor 100 frtos alapítványával. Megemlékezvén az elhunyt tagokról, Abonyi Lajosról és Margitay Dezsőről, az újonnan választott tagokat üdvözölték.

Bartha Miklós az új tagok közül már székfoglaló felolvasást is tartott a nagygyűlésen.

A jeles publicista «Nemzeti irány» czímen olvastott föl. Nagy hévvel buzdít ebben, hogy az irodalom a nemzeti irányt művelje, a szépirodalom csak magyar legyen. A nemzeti egyéniség gerincze a hazaföld s annak minden hagyományára. Az idegen hatások csak annyiban értékesek, a mennyiben, a szervezet földolgozhatja. Dalaink bizonyítják a mellet, hogy a költszetnek terményebb talaja nincs a mi földünkön. De ha minden dalunkat elsőpörné egy nem képzhető vihar — és együtt a népköltéssel megsemmisülne egész irodalmunk s a drága romhalomból nem maradna fenn egy, mint annak a világszeninek a kötete, kinek nevéből nemesi címert alkotott magának az a Társaság; akkor is, miként Cuvier egy gerincszögelyéből az őslényt, e kötetből meg lehetne konstruálni a magyar nemzet egyéniségét, fajbeli előkelőségét, százados szenvedéseit, költői hajlamait, szellemi képességeit és nemes szokásait. Miért? Mivel e nagy költő gondolatai, vágyai, keservei, szenvedelméi és tehetségei tökéletes összhangban voltak a nemzeti lélekkel. Legyen ő a mintánk versben és prózában, ha hívek akarunk lenni e Társaság nemesi címéréhez!

Hosszas éljenzés és taps követte a fölolvast.

Zichy Géza gróf «Lampalás» czímen humoros visszaemlékezéseket olvasott föl. A közönség sokat nevetett e kalandokon, különösen tetszett az intendáns-korából elmondott emlékezőse, mely sok találó észrevételt rejtett a mai viszonyokról.

Ábrányi Emil «Vándor» költeménye következett. A hatásos részekben bővelkedő költeményt nagy tetszéssel fogadták.

Bársony István «Költemény prózában» czímen rajzot olvasott föl. A színes művészi kép, melyet Bársony a közönség elé festett, szintén tetszett.

Bartók Lajos «Szirmay Tamás, Szirmay Jób» czímen költői elbeszélést olvasott föl. Szirmay Tamás és vele két fia Tamás és Jób, kiszabadítja Rákóczi égit, labanczolt körül fogott táborából. Karaffa boszút forral ezért Szirmay ellen, elfogatja és mint protestáns magyára vitetné, de a kurucok közrefogják és kivágják a városból. A vén farkas ettől fogva folyton marakodik Karaffával, majd Heiszlerrel, Bástával. A költemény befejező része így hangzik:

Béke, hát szent; éj van, hát jerünk aludni.
De vén Szirmay csak nem tud szemet hunyni.
Karaffák elvesznek, Heisler, Bástá támad . . .
Ébren alvók, karddal . . . Rá is rohanának,
Züllött hóhérsereg, takarodófélben,
Éhes ordaszarka, zord téli éjfélnél.
Felgyújtják a falut: «Lássuk, az út merre,
Híres magyar ezinkos, házádba, szivedbe?»

Rajta hát, utólszor! . . . A három kiáll
Az utcába, mely mint két sor égő máglya
Pörzsölt és vakított az éji tusában,
Háznapok mint ördög állott helyt a lángban,
Hogy urak oldalán poklokra kergessék —
Tűzbe-vérbe is fult a ezudar ellenség.
Drága győzelem: — egy fia ötte árán,
S ő maga halálos sebbel áll halálán.

Ott roskad Szirmay s halkodik sebében.
Vérzik és mosolyog, — szabadságba mégyen!
«En meghalok, — így szól megmaradt fához, —
Te meg házasodj meg, hozz asszonyt a házhoz.
És ha két fiad lesz: az egyik Jób légyen,
A hazáért tűrni és szenvedni készen.
A másikat pedig Tamásnak nevezed,
Hogy sohase higgyen a bestye németnek! . . .»

Sokat tapsolt Bartóknak a közönség, aztán Rákosi Viktor adta elő «Történet, melynek nincs vége» czímen egyik jókedvű humoroskijét. A közönség nevetve hallgatta és tapsolta.

Ezzel végződött a gyűlés. A tagok azonban még lakomára mentek.

AIROLO PUSZTULÁSA.

Az emberiséget érő nagy csapások között aránylag a ritkaságok közé tartozik az, midőn egyes községek pusztulnak el hegyesuszamlás következtében. Jól tudjuk ugyan, hogy a hegyek látszólagos mozdulatlanlansága is csalékony s különösen nagy esőzések után gyakran válnak le egyes sziklák a hegyoldalakról; apróbb szerencsétlenségek aránylag sürűen fordulnak elő, de még is ritkaság, midőn az ily hegyesuszamlás egész környéket pusztít el.

Ilyen ritka szerencsétlenség fordult elő a karácsonyi ünnepek után Olaszország éjszakai részén az Alpesek között. A csapás Airolo kis községet érte, mely a Szent Gotthard-alagút olasz végén fekszik, s ezen alagút elkészülése után gyorsan emelkedett, úgy hogy jelenleg már közel 2000 lakosa volt, kik a vasúti alkalmazotakon kívül csaknem mind földművelők. A község minden felé hegyek veszik körül, különösen jelentékeny a Piza Rotondo-csoport nyugat felé, mely a Szent Gotthard-hegység legmagasabb része s 8—9 óra alatt is nagyon nehezen mászható meg. Közvetlen a község mögött van a Ticino forrásai felett a Sasso Rosso-hegy, mely csak 3500 láb magas s így a szomszéd hegyóriások mellett egészen eltűnik, de ezt a hegyet már régóta óra sz szemmel nézik Airolo lakói, mivel több tekintetben bomlásnak indult s ezért már párszor mérnökökkel is megvizsgáltatták.

A jelen tél beálltával mutatkozott erős fagy fenyegetőbbé tette a veszélyt. Kedden reggel már lehullottak egyes sziklák, a következő nap az omlás tömegesebbé vált s óriási sziklatömbök repültek egyenesen a község felé, hol a vendégfogadót s a szomszéd házakat több mint egy négyzetkilométernyi területen valóságos porrá zúzták. Csodálatos, hogy ez a rengeteg rombolás összesen csak három emberéletet kívánt áldozatul s ezenkívül még sok helyen egyes bútorokat is megmentettek. A veszélyt ugyanis már előző nap megéreztek s mindenki igyekezett megmenekülni. De még így is egy millió frankra rüg a kár.

TÜZMENTES HÁZ NEW-YORKBAN.

Kevés tűz okozott olyan föltűnést újabb időben New-York városában, mint a mely a mi-nap elpusztított egy ú. n. *skyscraper*-t (egkebe nyúló magas ház) s veszélylyel fenyegette egy biztosító-társaság épületét. Nagy érdeklődéssel nézték a tüzet, mert ez volt az első eset, hogy az új rendszerű, tűzmentesen épült ház tűz-veszélybe került s a szó legszorosabb értelmében megállotta a tűzpróbat. A tűzoltóság nagy nehézségekkel állott szemben, mert a vizet csak a tizenhatodik emeletig tudta fölszivattyúzni s ezt is csak úgy, hogy a tűzoltók bemettek a

TÜZMENTES HÁZ NEW-YORKBAN.

házba s úgy vitték föl a csöveket emeletről-emeletre. Az oltás nehézségei, a nagy magasság, az égő szomszédházból előtörő óriási lángok s a rendkívül nagy szél dacára, mely a lángokat egyenesen a biztosító-társaság felé fújta, a nagy épület értetlenül és sértetlen maradt. Az égő házban az a bevezetés dolog történt, hogy a tűz nem emeletről hatolt le emeletre, hanem a szél a felső emeletről az alsókra fújta a lángokat, az ablakokon át a lakásokba s így mondhatni, külön égett minden emelet.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Újabb költemények. *Irtá Viz Zoltán. Abony 1898.* A ki olvassa a feszes, modoros előszót, hajlandó olvasatlanul tenni le a versgyűjteményt. Kiváló költői tehetség nem is nyilatkozik benne, de jóval többet nyújt, mint a mit az előző sejtet. Egy eszmélkedő lélek szől hozzánk, mely örömet mereng a természet képein, hirdeti a vallás örök igéit, egy érző szív dobog felénk, mely osztozik a szegény emberek bújában-bajjában, s mely hazafias érzésekkel van tele. Versei olykor neki-lendülnek, de sokszor alant járnak; a nem eléggé színes nyelv s a nehézkes verselés megköti szárnyalásukat. Verselésének fogyatékosága okozza, hogy műfordításai sem a legjobban sikerülnek, pedig nagy kedvvel fordít német költőkből; költeményeinek jó harmadát műfordítások teszik. Mutatványul álljon itt a következő költemény, melynek némi magyarázatul meg kell említenünk, hogy a szerző, a mint verseiből is kitűnik, katolikus pap:

Egyedül.

Setét az est, ködös, borult;
Párával telt a levegő —
Bolygok az utcán egyedül,
Mely néma, mint a temető.

A esendőt olykor megtöri
Elsiető léptek zaja;
Dolgát végezte valaki
S most megpiheni megy haza.

Nyájaskodón egy-egy sugár
Az ablakból rém esik,
Tán a szeretet fényéből,
Mi ott benn áldón boldogít . . .

S oly elhagyottnak érzem
A sok ember közt is magam.
Sejtem, hogy kit egy szív szeret,
Az nem lehet boldogtalan.

De megkondul az estharang,
Szét hangzik a város felett,
Mint egy mindent átölő
És boldogító szeretet.

Vigasztalon lelkemre száll
S megnyugtató az a gondolat,
Hogy egy helyett egész világ,
Hová szívem áldón kihat.

A magyar nemzet története, számos képpel, írta Baróti Lajos, a Szalay József könyvének átoldozásával. A pár évvel ezelőtt fűzetként megindult vállalatból most jelent meg az egész munkát befejező 86—87-ik fűzet. A teljes mű négy kötet, tehát közép helyet foglal el terjedelemben nemzeti történelmi művei közt, s hogy minél inkább megtalálja közönségét ez is, igen kivánatos. Gondos munka, mely a politikai és hadi események mellett a művelődés mozzanatait is nyomról-nyomra kíséri, s rajnai és képei is jól válogatottak. Az utolsó kettős fűzet, mely az 1867-iki kiegyezést és előzményeit tárgyalja, a képeken kívül mellékletül adja Mária Terézia levelének mását vejehez, Albert tescheni herceghez, a Bánság visszacsatolása ügyében; Martinovics levelét Laczkovichhoz, Rákóczi Ferencz levelét Beresényi Miklóshoz. Egyes fűzet ára 30 kr. Az egész mű megszerzhető a Lampel-féle (Wodianer F. és fia) könyvkereskedés útján.

Balázs Klára, regény, írta Lengyel Laura. A könyv szerzője a napilapok tárczáiban nem rég óta megjelenő rajnai, rövid elbeszélései után ismeri a tárczákat olvasó közönség. «Balázs Klára» első nagyobb műve, sok lapján meleg, és az élet egy-egy mozdulata vagy vonása található föl; másik lapján ábrándos és mesterkelt. Mint a legtöbb női író, Lengyel Laura is pongyola az előadásban. Reflexiókra hajló kedélyének is tág tért nyit, de ezek legnagyobb részét nem szereplői száján adja, hanem a szerző maga mondja el. Hőse egy modern nő, kiben romantikus és realis érzelmek harcrolnak. Balázs Klára elég szépen tudja magát arra hogy szépsége az élet fényét is megszerezze neki s az uri szegénység jölté váltózzék körülte. Egy

Elsőrangú hazai gyártmány.

Gőzcséplők

Pontos czím:

ELSŐ MAGYAR

GAZDASÁGI GÉPGYÁR

RESZVEVŐ-TÁRSULAT

BUDAPEST.

Magyarország legnagyobb és egyedüli gazdasági gépgyára mely a gazdálkodáshoz szükséges összes gazdasági gépeket gyártja.

Rendelések megtétele előtt kérjük minden szakszervégre kérdéssel bizalommal hozzáink fordulni.

Részletes árjegyzékkel és szakszerű felvilágosítással díjmentesen szolgálunk.

Szeceksavagók. Moroszlók.

Szenzációs zeneújdonosság!

Epp most jelent meg **Rózsavölgyi és Társa** cs. és kir. udv. zenekindözégnél **BUDAPEST** 8013 IV. ker., Kristóf-tér 3/V. **Legújabb magyar népdal** 2. folyam. Ára csak 3 kor.

PATIKA

Vaspepton-konzerv vérszegény gyermekek és felnőtteknél javítja az étvágyat, megemlíti az állóképiséget, 15 élműt hoz, ára 1 doboz 90 kr. Cocain-pasztillából 1 doboz 100 kr. Gőzcséplők, kőhögést és rekedtséget, ára 75 kr. A **Gaultheria-olaj** biztos szer reumáknál, migrénnél és ideg-számánál, hatása még jobb, ha egyidejűleg **Gaultheria-szeszt** is használunk, ára 1-1 frt. **Finor** calcium kímélő hatású szer a nyak- és migriájánál, ára 1 és 2 frt. Az **afonyá-kivonat** a legmagasabb, évekig tartó őrtart, ezemát, régi bőrkütséket rövid időn meggyógyítja, ára szettel és váltóval 1 frt 50 kr. A **Fucus** tengeri növény kivonata általánosan elismert szer a hirtelen ellen és a kövér agyagnak előforduló asztma ellen, ára 1 év. 2 frt. **Univerzál hintőpor** láb- és hónaljzsáradást, kipáratást, ujjaknál, gyermekknél, lovasoknál, kerékpárosoknál stb. nagyon meggyógyítja, ára 50 kr. — Kaphatók **HASZLANSKY KÁROLY** gyógyszerésznél, Budapest, VIII., Rák Szilárd-utca 28. sz. 7877

Köhögés és rekedtség ellen

páratlan szere a rendkívül kellemes ízű és teljesen ártalmatlan szerekből, u. m. hársfavirág, hársfaméz és cukorból készült **Hársfaméz-cukorkák** melyeknek doboza 25 kr.

A **KRIEGNER-féle**

TOKAJI CHINA-VASBOR

vérszegénység, sápkór, étvágytalanság gyógyítására és gyenge gyermekek erősítésére a legintésesebb készítmény. Kétféle sajátosságait az orsz. egészségügyi tanács is méltatta a ajánlására belügyminiszteri engedéllyel látattott el.

Egy üveg 3 frt, kis üveg 1 frt 60 kr.

Legtökéletesebb arctisztító és szépítő szer:

Akácia arcz-eréme 1 frt.

Akácia szappan 50 kr. 8027

Ezen szerek utánzatok ellen törvényesen védve vannak.

Főraktár: **KRIEGNER GYÖRGY** Korona-gyógyszertára, Budapest, VIII., Kalvin-tér.

Kaphatók a gyógyszertárakban.

„A világ legjobb sámfája“

FÖLDVÁRY IMRE

férfi divat és fehérenemű raktárában. **párja**

Budapest, IV., Koronaherczeg-utca II. sz. és VIII., Kerepesi-út 9. 7797

Férfi ingek, Jäger-árak, vadász és sport-czikkek dús választékban kaphatók.

Kesztyűk és Nyakkendők.

frt 1.50

NINCS CUKORKA KÖHÖGÉS ÉS REKEDTSÉG ELLEN

mely olyannyira ajánlja lett az orvosoktól, mely olyannyira bevált, mely olyannyira elismervé lett, mely olyannyira be van vezetve, mely olyannyira mástáttartalmu,

mely oly nagy elismerésben részesült császárok, királyok, hercegek részéről és ki lett tüntetve arany- és ezüst-érmekkel; mely olyannyira enyhítőleg és nyálkoldólag hat és 50 év óta kitűnő tulajdonságainál fogva legjobb eredménnyel használatik, miről ezekre menő elismerő nyilatkozatok adnak tanúságot, köztük orvosi szak-tekintélyektől és mint

HOFF JÁNOS MALÁTA-CUKORKAI

Egy doboz ára 10 kr., egy zacskó ára 30 kr.

Kapható az összes gyógyszertárakban, drogna-, csemege- és fűszerkereskedésekben. Magyarországi kizárólagos fő-raktár:

TÖRÖK JÓZSEF gyógyszertára BUDAPEST, Király-utca 12. sz.

Wachtl és Társa

IV., Régi-posta-utca 4

Egy **Fényképezési gép** a legszebb ajándék

Passapartouts és Rámák a legújabbak árakon. Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Elixir de Spa

La plus agréable des Liqueurs Schallin, Pierry & Cie à Spa

Az előkelő világ liköre 1858 óta.

Főraktár: **J. PAUL LIEBE** Tetschen a/Elbe.

Tudakozódások raktár iránt Tetschen a/Elbe kéretnek. 7930

MATTONI-FÉLE GIESSHÜBLER

legfinizáltabb égyezés **SÁVANYU-KÚT**

KIRÁLYNŐ-ARCZCRÉME,

legjobbnak ismert arczszépítő a világon.

Ezen arczcréme a legérvidebb idő alatt eltávolít az arczról minden bőrtisztítást, u. m. szappant, pórszeszt, miltészt stb., s azt afehérré és üdévé teszi. Teljesen ártalmatlan. Egy tégely 70 kr., királynő-arcza szappan 1 doboz 50 kr. — Királynő-hőgyűző fehér, róza és créme szinben 1 doboz 70 krajczár. Szétkül-771 deni főraktár.

Temesváry József Anyag-gyógyszertára Zombor, Jókai-tér 2. Budapest Török József gyógyszer-tárában, Király-utca 12. sz.

Báti Selyemkelmék

pompás újdonságok, valamint fehér, fekete és színes selyemkelmék mindenféle minőségben. Közvetlen eladás magánosoknak igazi gyári árakon, porto- és vámmentesen a házhoz szállítva. Ezer meg ezer elismerő irat. Milyen színekből óhajt Ön mintákat?

GRIEDER ADOLF ÉS TSA

selyemkélme-gyárak szövetsége Zürich. 8783

Spanyol kir. udvari szállítók. Spanyol kir. udvari szállítók.

BÁRÁNY DEZSŐ

mű-hangszer-készítő

VIII., Kerepesi-ut 7. (Luther-udvar.)

Bátorodom a t. hegedűs uraknak szives figyelmébe ajánlani, hogy az általam feltalált **hegedű-gerendák** már eddig is mindenütt a legnagyobb sikert érték el.

Felölősséget vállalok, hogy minden hegedű megjavul. A lezrossabb hegedű is gyönyörű, szép, csengő hangot nyer.

Dus választékban mindennemű, saját készítményű hangszerekben. 7997

Képes árjegyzékkel ingyen és bérmentve szolgálók.

A női szépség

emelésére, tökéletesítésére és fenntartására legkiválóbb, teljesen ártalmatlan, vegyíztala és zaírmentes készítmény a 7502

Margit Crème

Rövid idő alatt szünteti szepőt, májfoltot, pattanást, bőrkátt (mitesszer) és minden más bőrbaját. Kismintja a ránczokat és himlőhelyeket. még koros egyéneknek is óde bőjosz szerszint kölcsönöz, ára 50 kr., nagy 1 forint. **Margit hőgyűző** 60 kr., 3 szinben. **Margit szappan** 35 kr. **Margit fogpép** (Zahnpaste) 50 kr.

Készítő FÖLDES gyógyszer-tára, Aradon Deák Ferencz-utca 11. sz. Főraktár: **Török József** gyógyszertára, Budapest, Király-utca 12.

Vérszegények és lábbadozók

vassal igények

Serravallo Chinabort 1/2 liter ára 1 frt 20 kr. 1 liter ára 2 frt 20 kr.

Készítő **Serravallo** gyógyszerész Triesztben. **Pompás ízű,** a miőt a gyermekek is igen szivesen isszák. Sokszor kintintették. Minden gyógyszertárban kaphni.

MINDENÜTT KAPHATÓ

RÉTHY FELE

PEMETEFÜCZUKORKA

legjobb rekedtség köhögés és hurut ellen.

1 doboz ára 30 kr. 5 doboz bérmentve 1 frt 50 kr. Szétküldés: **RÉTHY BÉLA** gyógyszerész Békés-Csabán.

Magyarország legszebb látványossága

A hódoló diszfelvonulás.

Óriási körkép festette **Eisenhut Ferencz**

Látható **Városliget** Andrassy-út végén a magyar körkép-társaság palotájában reggel 9 órától este 5 1/2 óráig.

Belépő díj 50 krajczár. 7803

Gyermek- és katonajegy örmestertől lefelé 30 kr

4. SZÁM. 1899. BUDAPEST, JANUÁR 22. 46. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt POLITIKAI ÚJDONSÁGOK együtt 1 féltévre — 6 •

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG 1 egész évre 8 frt 1 féltévre — 4 •

Csupán a POLITIKAI ÚJDONSÁGOK 1 egész évre 5.— 1 féltévre — 2.50 Kátföldi előfizetésekre a postailag megkötözött viteldij is csatolandó.

SZILÁGYI SÁNDOR.

1827—1899.

GYAKRAN ALKALMAZZUK vesztegeink nagyságának jellemzésére az irás eme szavait: *leest a mi fejünk koronája*; most valóban elmondhatják a magyar történetírók, elvezítvén a nagy család általánosan tisztelt és szeretett fejét, vezérét, mindnyájunknak, öregeknek, ifjaknak kedves *Sándor bácsiját*.

A ki nem ismerte őt, el sem tudja képzelni azt a véghetetlen szeretetreméltóságot, a mely az ő egyéniségének ellenállhatatlan bűvés varázslatot kölcsönzött, azt az önzetlen szeretetet, mely az ő szívet eltöltötte mindenki iránt, a ki környezetébe került, azt a naivsáig ártatlan kedélyt, a mely őt örökifjúvá varázsolta, s azt a jellemisttságot, a melynek foltja nem, csak ragyogása volt.

Az irodalomtörténet fel fogja jegyezni, hogy egy nemzedék élete alatt senki sem tett annyit a magyar történelem művelésére, terjesztésére, népszerűsítésére, mint ő; el fogja mondani, hogy egy félszázad óta lázas serényiséggel dolgozott, pihenést nem ismert, örökifjú munkakedvével bámulatosan termékeny volt, és egész iskolát alkotott. S még mindig nem fogja egész híven jellemezni Szilágyi Sándort. A tudós el-törpült benne *lelkének jósága* mellett.

A szellemi nagyságnak megvan a maga mértéke; ezt elvégzi a rideg értelem; a szívjóságot csak a szív mérheti meg, ennek nincs egyéb fokmérője. A szív jósága az, a mi Szilágyi Sándorban megmérhetetlen volt.

De ha vesztegünk pótolhatatlan is, keresünk az enyhülést abban, a mi megmaradt: életének, eszményeinek tanulságaiban.

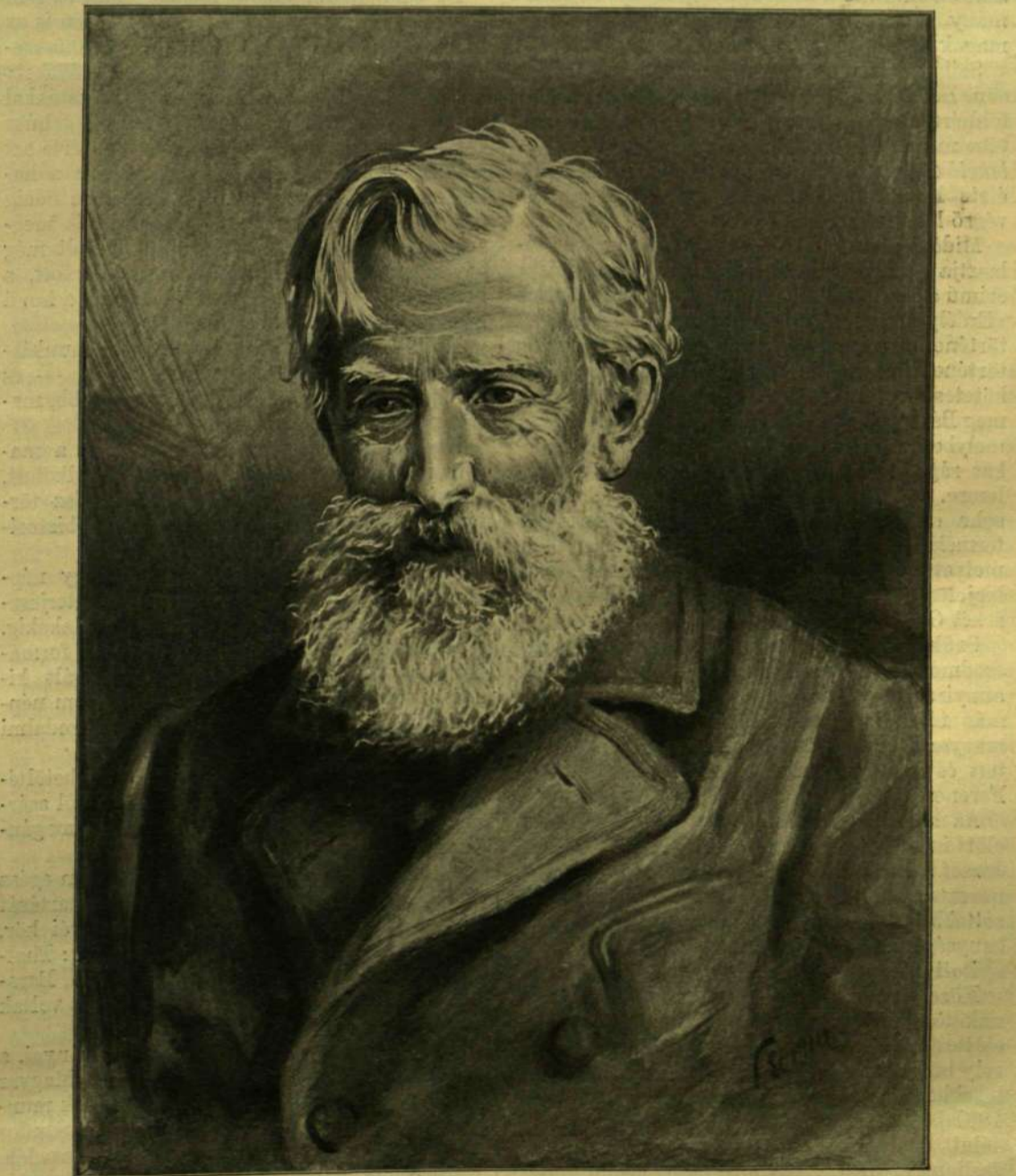
Kolozsvárt született 1827 aug. 30-án. Ott végzte iskoláit a ref. kollegiumban s ott kezdett tanítani, ott lett kanczellista és főkörmányszéki fogalmazó-gyakornok, nemzetőr és író. Korán belátta, hogy az ő hivatása tollal szolgálni a hazát s ennek történetét.

Atyjától, a kolozsvári ref. kollegium történet-tanárától s a «*Hora világ Erdélyben*» történet-írójától örökölte a kiváló tehetséget s a szabadságharcz ügyétől nyerte az első ösztönzést a történetírásra. Midőn a forradalom vihara zúg, az ő tolla már írja annak történetét: «*Forradalmi mozgalmak Bécs—Pest—Kolozsvárt*» első, névtelenül megjelent munkájában, mely-

nek 2-ik kiadása szintén 1848-ban neve alatt is megjelent.

A mozgalmas idők az események gőzpont-jába, Pestre vontozták őt is s itt a «*Pesti Hirlap*»-nál és «*Életképek*»-nél mint újságíró működött, a míg a forradalom árja el nem söpört mindent. Alig zajlottak le azonban a 1848/49-iki nagy események, az ifju Szilágyi Sándor tollat ragad

ismét s megírja «*A magyar forradalom napjai július elseje után*» ezimű könyvét, a mely 1849 őszén alig két hónap alatt elkelt, a következő évben még két kiadást ért s németül is megjelent. Ezt követték 1850-ben «*A forradalom férfiai 1848—49-ből*». Hévvél írott munkák voltak ezek, a forró szenvedély, szeretet és gyűlölet lángja áradtak szét a fehér lapokról. Nem

SZILÁGYI SÁNDOR.

Cserna Károly rajza.